

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: PRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Studijní program: MAGISTERSKÝ

Studijní obor: UČITELSTVÍ PRO 1. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY
(kombinace)

LÍPA SRDČITÁ (PROJEKT PRO 1. STUPEŇ ZŠ)

SMALL-LEAVED LIME TREE (PROJECT FOR PRIMARY SCHOOL)

Diplomová práce: 09-FP-KPV-0021

Autor:

Eva MARTÍNKOVÁ

Podpis:

Adresa:

Pod Zoo 1943

544 01, Dvůr Králové nad Labem

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Petr ANDĚL, CSc.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
76	0	18	3	27	10

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce.

Datum: 2. 7. 2010

Podpis:

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, Doc. RNDr. Petru Andělovi, CSc., za cenné rady a připomínky při zpracování zvoleného tématu diplomové práce.

Dále nemohu opomenout poděkovat paní učitelce Mgr. Evě Kastnerové a žákům její třídy 5. A., bez kterých by se daný projekt v praxi nemohl uskutečnit.

Nakonec také děkuji všem členům své rodiny za trpělivost a podporu, kterou mi po celou dobu studia vyjadřovali.

ANOTACE

Lípa srdčitá (projekt pro 1. stupeň ZŠ)

Diplomová práce se zabývá tvorbou projektu „Lípa srdčitá“, který bude následně uplatněn ve výuce na 1. stupni ZŠ. V teoretická části se nejprve věnuji lípě srdčité z různých hledisek (taxonomie, popis, využití, památný strom, zajímavosti), dále pak čtenáře uvádím do problematiky projektového vyučování. Popisuji základní rysy, historický vývoj, kritéria a hodnocení projektu. V neposlední řadě pak spojitost s Rámcovým vzdělávacím programem. Praktická část je věnována samotnému projektu na téma Lípa srdčitá, jenž byl nakonec realizován s žáky pátého ročníku základní školy. Je zaměřen na aktivní získávání znalostí o přírodě a na vytvoření hlubšího vztahu dětí ke chráněným stromům.

Klíčová slova: Lípa srdčitá, památný strom, projekt, projektové vyučování, klíčové kompetence, plánování projektu, realizace projektu, hodnocení projektu.

ANNOTATION

Tilia cordata / Small-leaved Lime tree (Project for Primary school)

Presented thesis deals with creation of the project "Tilia cordata", which shall consequently be applied in primary school classes. In the theoretical part I first look at Tilia cordata from different aspects (taxonomy, description, use, memorial tree, interesting facts), later I introduce the reader to the basic concept of Project teaching. I describe its basic features, historical development, project evaluation criteria and also its connection to the General Educational Program. The practical part describes the implementation of the project carried out with fifth grade students of primary school. Focus of the project was to encourage active learning process while gaining knowledge about nature as well as developing a stronger relationship of children towards the protected trees.

Keywords: Small-leaved Lime tree, memorial tree, Project, Project teaching, key competencies, Project planning, realization of Project, Project evaluation.

ANOTACIÓN

Tilia cordata (Proyecto para la Escuela Primaria)

La tesis trata de la creación del proyecto "Tilia cordata", que luego será aplicado en la enseñanza de la escuela primaria. En la parte teórica describo diferentes aspectos de „Tilia cordata“ (taxonomía, descripción, uso, árbol memorable, detalles interesantes) e introduzco al lector en la teoría de la enseñanza por proyectos. A continuación presento las características básicas, el desarrollo histórico, los criterios de evaluación de proyectos y por último el vínculo de la enseñanza por proyectos con el Programa General de la Educación. La parte práctica se dedica al proyecto mismo de Tilia cordata, que se realizó con los alumnos de quinto año de primaria. El proyecto se centra en la adquisición activa de conocimientos sobre la naturaleza y en el desarrollo de una relación más profunda de los niños a los árboles protegidos.

Palabras clave: Tilia cordata, un árbol memorable, un proyecto, la enseñanza por proyectos, competencias básicas, la planificación de proyectos, ejecución de proyectos, evaluación de proyectos.

1 ÚVOD

„Všechny knihy zežloutnou, ale kniha přírody má každý rok nové, nádherné vydání.“

Hans Christian Andersen

Rozhlédněme se kolem sebe, a zkusme si představit okolí bez veškeré zeleně, která nás provází téměř na každém kroku. Je to vůbec reálné? Dle mého názoru v žádném případě. Vždyť pozorovat, jak se příroda v průběhu celého roku mění, je k nezaplacení. Když se chceme odpoutat od aktuální, velmi uspěchané doby, zamíříme většinou do přírody, kde hledáme klid, odpočinek. A to nám právě ona přináší, avšak je také nezbytné, za její „služby“ platit. Nikoliv ale penězi, nýbrž tím, že se k ní budeme s úctou chovat a ušetříme ji veškerých nepravostí, které člověk dokáže.

Součástí přírody, jež vévodí celému tématu práce, je listnatý strom pro Českou republiku tak význačný, a to lípa srdčitá (též malolistá). Domnívám se, že v povědomí lidí není tak zakotvena, jako je například javorový list pro Kanadu. Není to ale škoda? Tato domněnka byla impulzem, který mě přivedl na to, seznámit děti blíže s tímto stromem, a vůbec je zasvětit do problematiky ochrany stromů, mezi kterými je právě lípa srdčitá, společně s lípou velkolistou, jedním z nejpočetnějších chráněných druhů. Často nyní slyšíme o kácení stromů z důvodu zastavění plochy například nákupním centrem. Jsme si však vědomi toho, že tím ztrácíme nejen estetický obrázek krajiny, ale také „přírodní filtry“ našeho ovzduší? V mnohých případech rozhodně ne. Jinak je tomu v případě, že takový strom ohrožuje zdraví lidí z důvodu svého špatného stavu.

Jako nástroj pro to, představit dětem dané téma, jsem si vybrala projektové vyučování, které je dle mého názoru velice účelné, protože veškeré informace se děti dozvídají prostřednictvím úkolů, které plní, a nenásilnou formou tak získávají poznatky o přírodě kolem nás. Neméně záslužnou činností, jež projekt využívá, je skupinová práce, která děti učí toleranci, spolupráci, vyjádření svých myšlenek a také hodnocení sebe sama i spolužáků.

Cílem mé DP je tedy vytvořit projekt na téma Lípa srdčitá, jenž bude následně uplatněn ve výuce na 1. stupni ZŠ. Samotná diplomová práce je členěna do dvou hlavních částí: teoretická a praktická.

Teoretická část se zaměřuje nejprve na lípu srdčitou. Věnuje se jí z různých hledisek, jimiž jsou taxonomie, popis, využití, památný strom, zajímavosti. Další stránky se pak zaměřují na projektové vyučování. Zde popisují základní rysy, historický vývoj, kritéria a hodnocení projektu. V neposlední řadě pak spojitost s Rámcovým vzdělávacím programem.

V praktické části je pozornost věnována samotnému projektu na téma Lípa srdčitá, jenž byl nakonec realizován v pátém ročníku Základní školy Strž ve Dvoře Králové nad Labem. Je zaměřen na aktivní získávání znalostí o přírodě a na vytvoření hlubšího vztahu dětí ke chráněným stromům.

2 TEORETICKÁ ČÁST (Rozbor problematiky)

2.1 LÍPA SRDČITÁ

2.1.1 Pár slov na začátek

„Jen král mezi rostlinami může mít korunu. A tím králem je právě strom.“

Václav Větvíčka (in Hrušková, 1995)

Člověk měl odedávna v úctě stromy, které mu poskytovaly mnoho užitečného – potravu, dřevo na oheň, nástroje, části zbraní, stavební materiál, hračky pro děti, úkryt před nepřáteli a nepohodou; dřevo stromů jej provázelo, a vlastně dodnes provází od kolébky až po hrob. Velmi brzy se staré stromy staly předmětem kultu, němými svědky minulosti, pamětí generací. Jsou poselstvím minulosti, předávané dalším generacím, které zhodnotí, jak jsme v naší době o tento odkaz pečovali. A záporných faktorů, jež působí na člověka, ale i na vše živé okolo nás, tedy i stromy, rychle přibývá, a jejich působení zesiluje. Při péči o památné stromy je nutno vycházet ze znalostí řady vědních oborů, od biologie, přes technické disciplíny až po historické vědy, umění, estetiku, etiku, avšak i psychologii ve vztahu člověka ke stromům. V současné době je nutné chránit nejen jednotlivé památné stromy, ale stromy obecně jako významnou součást kulturní krajiny. Vždyť jejich zelené lístky jsou zdrojem kyslíku, který je jedním ze základních faktorů podmiňujících život na Zemi. (Kyzlík, et al., 2003, s. 7)

2.1.2 Taxonomie a popis lípy srdčité

Taxonomie

- ✚ Říše: rostliny (*Plantae*)
- ✚ Podříše: cévnaté rostliny (*Tracheophyta*)
- ✚ Oddělení: krytosemenné (*Magnoliophyta*)
- ✚ Třída: vyšší dvouděložné (*Rosopsida*)
- ✚ Řád: slézotvaré (*Malvales*)
- ✚ Čeleď: lipovité (*Tiliaceae*)

🌳 Rod: lípa (*Tilia*)

🌳 Druh: lípa srdčitá (též malolistá, *Tilia cordata*)

(dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Lípa_malolistá, dne 7. 6. 2010)

Popis

Znaky: Opadavý listnatý strom s široce rozložitou a polokulovitě zaoblenou, košatou korunou, hlavní větve mírně vystoupavé, ve spodní části koruny víceméně vodorovně odstávající, výška do 30 (-40) m.

Plody: Hruškovité, kulovité až obvejcovité, 6 mm tlusté, slupka tenká (lze rozmáčknout). (Horáček, 2005, s. 77)

Listy: Poměrně drobné, dlouze řapíkaté, jejichž čepele jsou nesouměrně srdčitě okrouhlé, 4-7 cm velké, na obvodu ostře pilovité. Na lici jsou lysé, tmavozelené, na rubu jsou modrosivé a v úžlabí žilek mají svazečky rezavých chloupků.

Květenství (vidlany): Jsou vícekvětá (3-16 květů). Ke stopce květenství přirůstá od báze zvětšený blanitý listen, který tvoří létací aparát celému pozdějšímu plodenství. Květy jsou pětičetné, korunní listy žlutavě bílé, nažky tenkostěnné, kulovité.

Příbuzné druhy: Příbuznou evropskou lípou, rostoucí spíše v teplejších oblastech, je lípa velkolistá, lišící se většími a jemnějšími listy, které mají vyniklou žilnatinu 3. řádu a jsou na rubu zelené. Kvete jako jedna z prvních již v červnu, zatímco lípa srdčitá až o 3 - 4 týdny později. (Větvíčka, 2000, s. 157)

Kůra: Hnědá, hladká, ve stáří tmavá, podélně síťovitě rozpukaná, dubovitá borka.

Růst: Zpočátku velmi pomalý, pak nepravidelný, avšak vždy mírný, ukončen ve věku 150 - 180 let. Může však dosáhnout věku až několika staletí a mimořádného průměru. (Amann, 1997, s. 185)

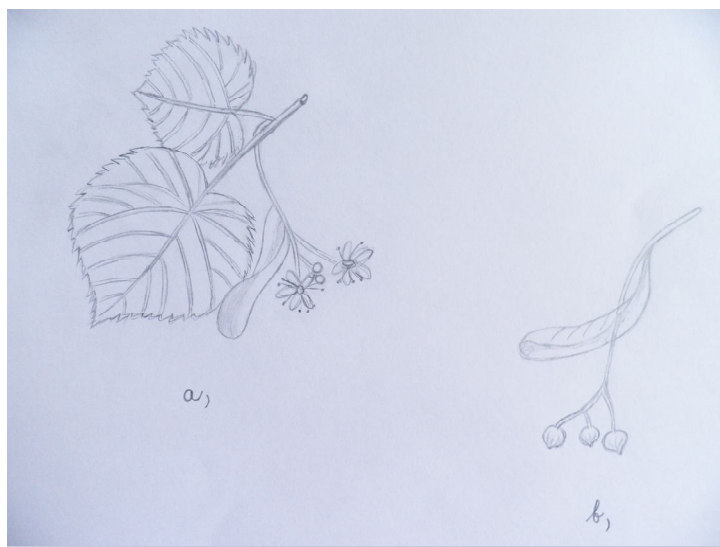
Rozšíření: Dřevina rozšířená z východní Evropy až do jižní Skandinávie, Anglie, roste na atlantickém pobřeží a v jihovýchodním Španělsku. Lesy tvoří jen ve východní Evropě. Všude hojně vysazovaná. U nás se jedná o strom nížin. (Krüssmann, 1978, s. 124)

Dřevina stinná až polostinná, netrpící mrazem.

Součást lesa: U nás je rozšířena hlavně v pásnu doubrav až do výšek 500 - 600 m. Bývá v lesních porostech jen dřevinou přimíšenou a hojnější je jednak v lužních lesích, jednak na kamenitých sutích a drolinách. (Pokorný, Fér, 1964, s. 339)

Lužní lesy plní nezastupitelnou funkci v době povodní, kdy zachytí množství vody, a chrání tak obce před zatopením. Nachází se především na jižní Moravě, u dunajských ramen je pouze několik menších rezervací. Největší naději na svoji setrvalou existenci má Pomoraví (podél toku řeky Moravy) a Poodří (podél toku řeky Odry). (Štěrbá, 1986, s. 215-216)

Obr. 1 - a) větvíčka s květenstvím, b) plodenství.

2.1.3 Lípa jako národní strom

V devatenáctém století, v době národních obrození jednotlivých evropských národů, docházelo k přebírání různé symboliky z mýtických časů. Došlo i k znovuoobjevení stromů jako národních symbolů. Dnes téměř každý Čech pokládá za **naš národní strom lípu** a za národní strom Němců dub.

První, kdo ztotožnil lípu se slovanskou vzájemností, byl spisovatel **Jan Kollár** (1793-1852). V roce 1848 došlo na Všeslovanském sjezdu v Praze k oficiálnímu přijetí lípy

jako národního stromu. Byla to reakce na Frankfurtský sněm, a jeho přijetí všenněmeckého dubu. To zcela jasně ukazuje na tehdejší vnímání Němců, potomků bojovných Germánů (tvrdé dřevo dubu) a Čechů, potomků slovanských zemědělců holubičí povahy (měkké dřevo lípy). Vliv Františka Palackého, při vši úctě k jeho osobnosti, je zřejmý.

(dostupné z: <http://slavonie.org/2009/09/03/dub-a-lipa/>, dne 5. 4. 2010)

2.1.4 Vnímání lípy v dávné historii

Lípa patří k tradičním evropským stromům. V současnosti rozlišujeme tři druhy lip. *Lípu srdčitou, velkolistou, a jejich křížence lípu evropskou.* V historii bývala lípa ztotožňována s ženskými božstvy, často s bohyní lásky. U Slovanů, Keltů i Germánů prý bývala stromem osudu. Věřilo se, že když *zahyne lípa*, vysazená na dvorci rodu, *zanikne i celý rod.* Pod vesnickou lípou probíhaly v německých i českých zemích slavnosti, setkání lidu a rady starších.

V převážně německých částech Evropy se lípa stala *symbolem domova.* V této souvislosti se o lípě často zpívalo v písních s nápěvy jako: Před otcovým domem stojí lípa. Někdy pod lípou probíhaly soudy. U těchto soudů se očekávalo, že rozsudky budou mírnější než pod dubem.

Lípa byla vysazována u vesnických studní, v tomto případě byla *stromem ochraňujícím vodu jako životadárnou tekutinu.* Pro mládež byla lípa *symbolem lásky.* Byla zasvěcena bohyni lásky Freyje.

Korutanský *lipový tanec* si dodnes zachoval pozůstatky starého uctívání: Dívky utvoří kruh kolem chlapců stojících okolo kmene lípy. Každý chlapec vyvolá jméno své milé. Dívka mu potom přinese jako nápoj lásky džbán vína a chlapec ji potom vyvede k tanci. Tak jako se mladí lidé mohli zamilovávat pod lipami, byly s tímto stromem spojeny i svatební obřady.

Lípa má sice měkké dřevo, ale z jejího lýka se dají vyrábět pevné provazy, které symbolizují spojení muže a ženy v milostném svazku.

V německy mluvících zemích se dodnes dochovalo přes *tisíc místních jmen* vycházejících z uctívání lípy. Patří mezi ně například *Linz* (Linec) nebo *Leipzig* (Lipsko). Podle některých teorií jméno Lipsko nepochází z germánského dávnověku, ale od slova libý, jehož základem je slovanské ljub – tedy milovat. Podle této teorie bylo Lipsko

kultovním místem slovanské lipové bohyně zde nazývané Libuše. Slovanské vědmy prý pod lípami pomocí snění získávaly poznání.

(dostupné z: <http://slavonie.org/2009/09/03/dub-a-lipa/>, dne 5. 4. 2010)

2.1.5 Sběr pro léčivé účinky

Doba sběru: červen až červenec

Používané části: květy

Účinné látky: silice farnesol, hesperidin, saponin

Použití: Čaj z lipového květu je známý prostředek proti nemocem z nachlazení všeho druhu. Usušíme-li si tyto květy na plátěné podložce a chráněné před světlem, můžeme si „nachytat“ na zimu zásobu léta a sluníčka. (Preuschoffová, 2002, s. 131)

Lékařské využití lípy sahá v Evropě velmi hluboko do historie, zejména pro její schopnost uvolňovat napětí a podrážděnost. Je to také srdeční tonikum. Čaj z květů je vynikajícím nápojem, který lze pít denně, má blahodárný účinek na krev a pomáhá dokonce snížit hladinu cholesterolu i vysoký krevní tlak. Je rovněž užitečným nápojem pro děti (oslazený medem), zmírňuje neklid a podporuje klidný spánek. Horký čaj působí proti průjmům a čistí ucpané dutiny. Při zevním použití působí hojivě na kožní záněty. (Němčina má pro sloveso „tíšit, konejšit“ výraz *lindern*, který je blízce příbuzný pojmenování stromu. (Hageneder, 2006, s. 208)

2.1.6 Praktické využití

Mladé jarní lístky a lipové výhonky byly tradiční součástí stravy člověka. Je totiž možné přidávat je do každého salátu.

Dalším nesmírně důležitým příspěvkem lípy do života člověka byla vláknitá vrstva pod její kůrou – lýko. Byl to hlavní materiál, ze kterého jak původní obyvatelé Severní i Jižní Ameriky, tak Evropané dělali provazy, tětiny, rybářské sítě, a tak dále, dokud vlákno těchto stromů nenahradilo konopí.

Lípy jsou štědrým zdrojem nektaru pro včely a čmeláky, proto se jim v Americe také říká „včelí stromy“. (Hageneder, 2006, s. 206-209)

Množství až 60 000 květů na jednom stromě láká včely z širokého okolí. Přeměňují vonný nektar ve zvlášť kvalitní, téměř tekutý lipový med a při tom opylují květy. (Preuschoffová, 2002, s. 130)

V řezbářství patří k nejoblíbenějším materiálům právě lípy. Jedná se o dřeviny bez barevně odlišného jádra, žlutobílé, beze skvrn a barevných záběhů. Letokruhy, dřevné paprsky i póry jsou nezřetelné. Dřevo lípy je měkké, lehké a homogenní. Dobře a čistě se obrábí, je vhodné zvláště pro rukodělné práce. Nedostatkem lipového dřeva je menší trvanlivost, často tak bývá napadáno červotočem. Z lipového dřeva se průmyslově vyrábí mnoho výrobků, např. tužky, kancelářské potřeby (rýsovací prkna), hojně se uplatňuje v uměleckém truhlářství. V řezbářství patří k nejoblíbenějším materiálům. (Udržal, 1989, s. 17)

Z lipového dřeva jsou vyřezány slavné oltáře, neboť toto dřevo se latinsky nazývalo *lignum sanctum*, což v překladu znamená svaté dřevo. (Bodlák, 2000, s. 173)

2.1.7 Lípa srdčitá jako památný strom

Dnes jsou mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí podle § 46 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny vyhlášovány za památné stromy.

Pojem památný strom představuje tzv. legislativní zkratku, v této kategorii je možno prohlásit za zvláště chráněné **dřeviny vynikající svým vzrůstem, věkem, významné krajinné dominanty, zvláště cenné introdukované dřeviny** a v neposlední řadě **dřeviny historicky cenné**, které jsou pamětníky nebo památníky historie, připomínají historické události nebo jsou s nimi spojeny různé pověsti a báje.

Památné stromy nejsou „muzeálními exponáty v přírodě“, nýbrž jsou to živé části přírody, živé organismy, které poskytují v ekosystému biotop, nebo i útočiště pro celou velkou škálu vzájemně se ovlivňujících organismů. Zejména nejstarší stromy jsou i genetickým bohatstvím, protože jsou často pozůstatkem původních populací dřevin v přírodě, a máme zájem o záchranu jejich genofondu pro budoucnost.

K památným stromům u nás se řadí přes sto taxonů zastoupených především lipami – malolistá a velkolistá, kterých je zhruba polovina. *Pozn. V současné době je v ústředním*

seznamu Agentury ochrany přírody a krajiny ČR evidováno mezi památnými stromy téměř 24 000. (ke dni 1. 6. 2010)

Prohlášení významných stromů za památné může navrhnout kterýkoliv subjekt – občan, občanské sdružení, dobrovolná organizace, jako je Český svaz ochrany přírody, školy, odborné instituce apod. Pravomoc je vyhlašovat mají pověřené obecní úřady, a jim na roveň postavené městské úřady a magistráty, okresní úřady, správy národních parků a chráněných krajinných oblastí.

Péče o památné stromy, podobně jako o ostatní stromy v krajině, náleží majitelům pozemků, na nichž rostou. K zásahům do těchto stromů je nutné povolení příslušného orgánu ochrany přírody. Při rozhodování o tom, jakou péči věnovat památnému stromu, je třeba vzít v úvahu řadu faktorů – o jaký strom se jedná, jaké je jeho hlavní poslání, důvod ochrany, kde roste, jaké by nastaly důsledky při destrukci stromu nebo jeho části. *Samozřejmě uvnitř obcí a měst se váha jednotlivých hledisek změní ve prospěch zajištění bezpečnosti.*

Slovo závěrem, jaký má člověk vztah ke stromům, odkazu minulosti, takový má vztah i k ostatním lidem a životu. Bohumil Reš (in Hrušková, 2001, s. 173-175)

Památné stromy je zakázáno poškozovat, ničit a rušit v přirozeném vývoji. Každý památný strom má ochranné pásmo ve tvaru kruhu o poloměru desetinásobku průměru kmene měřeného ve výši 130 cm nad zemí. Příslušný úřad může při vyhlašování památného stromu stanovit ochranné pásmo i větší. V tomto pásmu není dovolena žádná pro památný strom škodlivá činnost – například výstavba, terénní úpravy, odvodňování, chemizace a podobně.

Veřejně přístupnou databázi všech stromů prohlášených za památné provozuje na internetu Agentura ochrany přírody a krajiny.

(dostupné z: <http://www.stromy.arnika.org/pamatne-stromy>, dne 7. 3. 2010)

Obr. 2 - Památný strom - Lípa srdčitá v Babí.

2.1.8 Alej chráněná jako kulturní památka – Valdštejnova alej

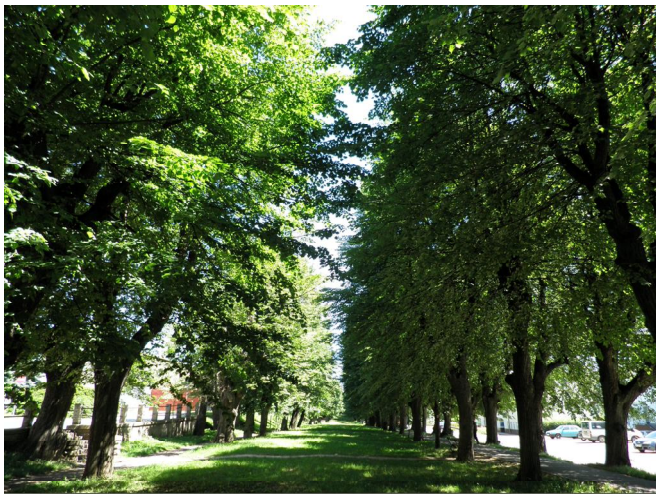
Tvoří ji **986 lip malolistých**, nachází se v Královéhradeckém kraji, okrese Jičín.

Raně barokní alej byla vysazena roku 1631 na ose Jičín, Valdická brána. Je čtyřřadá, původně měla 1152 lip a dlouhá je 1875 m. Říká se, že byla založena tak, že na povel, daný výstřelem z děla, čtyři pěší praporce pod vedením svých kapitánů, praporečníků a kaprálů přistoupily k vyměřeným místům a každý voják zasadil jednu lípu, každý praporec jednu řadu. Tak měl vévoda Valdštejn za branami města čtyři praporce lip jako vojáky.

Z Valdštejnových let se sice žádná lípa do našich časů nedochovala, ale monumentální založení v komponované krajině zůstává, a je srovnatelné s nejznámějšími lipovými alejemi: berlínskou Unter den Linden (Pod Lipami) a pařížským parkem Tuilleries s rozsáhlou osovou alejí lip.

Město se o alej dobře stará, stromy jsou ošetřovány a nadále dosazovány. (Kyzlík, et al., 2003, s. 129)

Obr. 3 - Valdštejnova alej (pohled zvnitřku aleje).

Obr. 4 - Valdštejnova alej (pohled ze silnice).

2.1.9 Zajímavosti týkající se lip

- Lípa je stromem lásky. Její vůně omamuje a její listy mají tvar srdíček. Proto byla lípa zasvěcena Freyji, bohyni lásky a štěstí.
- Jako ochranný a rodinný strom se lípa dlouho těšila velké úctě. Byla sázena po narození prvního dítěte.
- Z Řecka pochází báje o páru milujících, Filemonovi a Baucis. Jen tito chudí rolníci poskytl bohům, převlečeným za poutníky, stravu a nocleh. Po skromném jídle

varovali bohové oba milosrdné lidi před nadcházející povodní. Ruku v ruce opustili Filemon a Baucis dům, prodrali se lijákem na vysoký kopec a našli si úkryt ve staré zřícenině. Celí unavení tam usnuli. Když se probudili, uviděli, že vesnice i celé její okolí je zaplaveno. Plni vděčnosti poznali, že oni jediní se zachránili. Od té doby žili ve zřícenině starého chrámu a pečovali o svatostánek. Jejich nejtoužebnějším přáním bylo, aby zde mohli zůstat, a aby je smrt nikdy nerozdělila. Bohové jim toto přání splnili. Baucis se po smrti proměnila v lípu, Filemon v dub. V těsném objetí pak nesli střechu chrámu po mnoho staletí. (Preuschoffová, 2002, s. 130-131)

➤ Stromový horoskop

Je mnoho zvyků, jež se váže ke stromům, a to svědčí o tom, že naši předkové si stromů vážili více, než nyní my. Zasvěcovali je bohům, uctívali je, přisuzovali jim i léčebné účinky. Dokonce je spojovali i s lidskou povahou, a vytvářeli stromové horoskopy, jako obdobu hvězdných znamení zvěrokruhu. Podle toho, kdy se člověk narodil, byl určen strom, který odpovídal jeho založení. Níže je předkládán keltský horoskop, v němž uvádím pouze lípu, která je stěžejní pro tuto práci.

Lípa je určena lidem narozeným v období mezi **11. 3. až 20. 3.** a dále pak **13. 9. až 22. 9.** a je v knize popsána následovně.

Zasněná a trpělivá

V životě se jí dostává úspěchu a uznání, přesto je nespokojená. Ráda sní o trvale zajištěném postavení, a o životě plném pohodlí. Přitom to nepotřebuje, a je schopna žít v jakýchkoli podmínkách. Všude dokáže vytvořit atmosféru dokonalé domácí pohody a jednání s ní je příjemné. Je praktická, klidná, laskavá a trochu pesimistická. Není ochotná k ústupkům, a stále zaujímá vyčkávací stanovisko. Lze jen velmi obtížně odhalit, co si právě přeje. Vždy trpělivě dokáže každého vyslechnout a dovede se plně vžít do jeho situace. Na druhé straně se snaží vládnout, a to i v lásce. Dokáže v ní vytvořit mnoho hezkého, sama však uspokojení nenachází. Bývá žárlivá, ale najde-li partnera podle svých představ, může jí manželství vrátit rovnováhu a zbavit rozporů. (Kyzlík, et al., 2003, s. 212-215)

- Lipové listy jsou vyobrazeny na státní pečeti České republiky, prezidentské vlajce a zdobí se jimi i významné dokumenty.
- Lípa v erbech panovníků žijících v Čechách a na Moravě

Lipový list, svým tvarem podobný srdci, vyjadřuje štěstí, lásku a pravdu. Tři lipové listy měl ve znaku německý rytířský rod **Lungviů** sídlící od konce 14. století v severních Čechách, kde jsou na zdi kostela v Žežicích u Ústí nad Labem vytesány jeho znaky. Rod držící Dobětice a Všebořice opustil Čechy po Bílé hoře. Na Moravě v okolí Dačic se vyskytovala od pol. 15. století rodina **Řečických z Řečice**, v jejímž erbu byly tři zelené lipové listy vyrůstající ze zlatého suku na červeném štítě. Tak popisuje znak A. Sedláček. Jiné prameny udávají namísto lípy listky leknínu (lekna), se kterým bývá lípa zaměňována i v popisech jiných znaků. (Mysliveček, 1993, s. 76)

- Lípa ve znacích měst České republiky

I. **Strenice** (okres Mladá Boleslav)

Popis znaku: Na stříbrném štítě stojí na černém trojvrší lípa přirozených barev (hnědý kmen a zelená koruna). Na horním okraji štítu stojí šedý slavík. (Čarek, 1985, s. 362)

II. **Libštát** (okres Semily)

Popis domnělého znaku (dle Widimského): Na spodu stříbrného štítu je červený pahorek, na kterém vyrůstá uprostřed lípa v přirozených barvách. Po stranách lípy stojí dva černí havrani hledící na korunu stromu. (Čarek, 1985, s. 225)

III. **Přimda** (okres Tachov)

Popis znaku: Na stříbrném štítě stojí na zeleném trojitém pahorku lipový strom v přirozených barvách, na jehož kmen šplhá po každé straně jeden černý medvěd. (Čarek, 1985, s. 327)

IV. **Rokytnice v Orlických horách** (okres Rychnov nad Kněžnou)

Popis znaku: Na červeném štítě stojí na zeleném trávníku lípa v přirozených barvách. Na její kmen šplhá hnědý medvěd, na kterého kopími dorážejí dva hnědě odění ozbrojenci. (Čarek, 1985, s. 334)

V. **Neustupov** (okres Benešov)

Popis znaku: Na modrém štítě stojí na zeleném pahorku stříbrná okrouhlá věž s pěti stínkami cimbuří a s červenou kupolovitou střechou se zlatou makovicí. Věž má jedno čtvercové okno v horním a dvě podobná okna v dolním patře. Pod dolními okny jsou na věži písmena L. I. (Leopold I.), pod horním oknem je kruhový štítek modré barvy, a na něm šikmo položená zlatá kosa bez násady. Po obou stranách pahorku s věží je po jedné lípě přirozených barev, a nad nimi je po jedné zlaté šesticípé hvězdě. (Čarek, 1985, s. 266)

VI. **Krásná Lípa** (okres Děčín)

Popis znaku: Štít nakoso dělený. V horní levé části zlaté stojí lípa s listy i kořeny, listy zelené, kmen a kořeny hnědé, v dolním pravém, červeném poli je postava Spravedlnosti hnědě oděná, se stříbrným mečem se zlatou rukojetí v pravici, a se zlatými vahami v levici; sedí na zlatém stolci nad dvěma zlatými stupni. Za prvním stupněm v patě štítu vyrůstá po levé straně zelená lipová ratolest s pěti listy. (Čarek, 1985, s. 210-211)

VII. **Svratka** (okres Žďár nad Sázavou)

Popis znaku: Štít svisle rozpoltěný. Pravá polovina je zlatá a v ní leží pokosem černá ostrev o čtyřech sucích; v levé polovině stříbrné je lípa i s kořeny a se dvěma suky na horní části kmene pod samou korunou, ve svých přirozených barvách. (Čarek, 1985, s. 370)

VIII. **Hostinné** (okres Trutnov)

Popis znaku: Za hradební zdí je vysoká lípa v přirozených barvách, jejíž kmen a kořeny jsou viditelné dole pod branou, horní část kmene a koruny vyrůstá pak nad zdí mezi věžemi. Na vrcholu koruny sedí brunátná orlice s pozvednutými křídly. Po stranách brány

stojí před zdí dva v přirozených barvách malovaní vousatí obři v modrých kalhotách a hnědém kabátci. (Čarek, 1985, s. 154)

IX. Otrokovice (okres Zlín)

Popis znaku: Štít dvakrát svisle rozpoltěný, modro-stříbrno-modrý. V pravé a střední části štítu je svisle položený lipový list střídavých barev; tj. na modré části stříbrný a na stříbrné modrý, a to včetně stopky svisle visící, a tudíž stejně dělené. V levé, modré části štítu je stříbrné kroidlo svisle postavené, ostřím doprava. (Čarek, 1985, s. 289)

X. Čestice (okres Strakonice)

Popis znaku: Štít šikmo dělený úzkým stříbrným pruhem, na němž leží vedle sebe pět zelených lipových listů. Horní pole je modré a v něm plave v levé straně obrácený stříbrný kapr. Dolní pole je červené. (Čarek, 1985, s. 115)

➤ Lípa v názvech obcí České republiky

Na mapě České republiky lze najít mnoho míst, jež mají ve svém názvu slovo lípa. Níže uvádím některé z nich.

A. Název lidského sídla

Obec (název části obce)	Okres
Lípa	<i>Havlíčkův Brod</i>
Merklín (Lípa)	<i>Karlovy Vary</i>
Všestary (Lípa)	<i>Hradec Králové</i>
Úněšov (Lípa)	<i>Plzeň-sever</i>
Lípa	<i>Zlín</i>

B. Součást názvu sídla

Obec (název části obce)	Okres
Česká Lípa	<i>Česká Lípa</i>

Krásná Lípa	<i>Děčín</i>
Lípa nad Orlicí	<i>Rychnov nad Kněžnou</i>
Česká Lípa (Stará Lípa)	<i>Česká Lípa</i>
Jetřichovice (Vysoká Lípa)	<i>Děčín</i>

2.2 PROJEKT – PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ

2.2.1 Co je to projekt a projektové vyučování

„Hledáš-li bez zájmu (pasivně), najdeš méně než slepý. Hledáš-li se zájmem (aktivně), najdeš víc, než jsi čekal.“

Tomáš Koteš, 2009

V didaktické teorii se při vymezování projektového vyučování můžeme setkat se značnou nejednotností. Projekt je považován za *metodu* vyučování, v novějších pracích za *komplexní metodu* vyučování (Kratochvílová, 2006) nebo za *organizační formu* vyučování (Skalková, 1995; Kašová, 1995). Je však pojímán i jako specifický způsob zpracování *obsahu* vyučování, jako jedna z variant způsobu *koncentrace* učiva (Valenta, 1993). M. Kubínová nahlíží na projekt jako na typ *vzdělávací strategie*. Projektové vyučování je podle ní specifická vzdělávací strategie, založená na aktivním přístupu žáka k vlastnímu učení. Umožňuje naplňovat potřeby a zájmy žáků, rozvíjet jejich schopnosti, posilovat seberegulaci při učení, změnu rolí učitele a žáka, týmovou spolupráci, aktualizaci školních podnětů atd.

Projektové vyučování zahrnuje teoretické i praktické činnosti, které směřují ke konečnému produktu. Jeho základními znaky jsou:

- odpovědnost za vlastní učení
- samostatné objevování poznatků
- žákovo úsilí o dosažení cíle (produktu).

Produkt dává práci smysl, motivuje žáka k činnosti a řídí její průběh. Obsahovým základem projektů je téma ze života, které přirozeně sdružuje poznatky z různých oborů. Projekt se obvykle řeší v delším časovém úseku – v projektovém dnu, týdnu nebo v průběhu školního roku. Projekt žák může řešit individuálně nebo jej žáci mohou řešit společně ve skupinách. (Tomková, 2009, s. 14)

Proč právě projektové vyučování?

- dává prostor pro integraci poznatků z různých oborů, ale i pro integraci žákova poznávání vůbec
- poskytuje příležitost pro pěstování spoluzodpovědnosti žáka a vytváření prostoru pro rozvoj jeho samostatnosti v bezpečném prostředí školy
- umožňuje realizaci obecných cílů základního vzdělávání a rozvíjení klíčových kompetencí. (Tomková, 2009, s. 9)

2.2.2 Historie projektů

Pedagogické názory a myšlenky spojené se zrodem projektového vyučování jsou starší více než sto let. Vycházely z kritiky tzv. herbartovské školy, která byla základním modelem vyučování v Evropě i v Americe. Učitelé z praxe i teoretici kritizovali především způsob učení žáka. Ten tiše seděl a poslouchal učitele, který vykládal u tabule. *Nástrojem poznání bylo slovo učitele.*

Tradičně herbartovská škola přirozenou aktivitu dítěte záměrně potlačovala, neboť převládal názor, že tato aktivita brání v pozornosti. Dítě bylo především třeba zklidnit a všemi prostředky posílit jeho soustředění na výklad učitele. Ve třídě panovalo naprosté ticho, mluvení bylo zakázáno. Učitel měl takovou autoritu, že si žáci vůbec nedovolili položit mu otázku. Základem názornosti vyučování byla tabule a křída.

Na konci 19. století se zdvihla na různých místech zprvu nezávisle na sobě velká vlna kritiky této školy. Poukazovalo se na strnulost a neživotnost této školy, na nepotřebnost sdělovaných poznatků a potlačování aktivity dítěte. Mezi velké kritiky herbartovské školy patřila **E. Keyová**, švédská lékařka, která nazvala *20. století „stoletím dítěte“*. V praxi to znamenalo, že novou hodnotou se místo pasivity poslušného žáka stala dětská zvědavost a přirozená aktivita, jako pozitivní zdroj učení a poznání, které vychází z dítěte samého.

Hnutí, které přineslo do pedagogického myšlení obrat se nazývá reformní pedagogika nebo také hnutí nové výchovy. Ovlivnilo pedagogické myšlení i praxi škol v celé Evropě, včetně tehdejšího Ruska, a přímo projektové vyučování zásadně změnilo školu v USA. Toto hnutí se opíralo o daleko starší *myšlenky J. J. Rousseaua, H. Pestalozziho*.

Základní metodou v reformní škole byla vlastní práce dětí. Učení se proměnilo v samostatné hledání a řešení problémů. Aby děti mohly pracovat, vznikaly ve školách pracovní dílny, odborné laboratoře, knihovny, pokusná pole, zahrady. Významnou metodou se staly i vycházky.

Kolébku projektového vyučování byla americká pragmatická pedagogika, především v dílech **J. Deweye** a **W. H. Kilpatricka**, který v roce 1918 napsal první ucelenou studii o projektovém vyučování. (Tomková, 2009, s. 10-12)

Cílem projektového vyučování této pedagogiky byla především výchova aktivního občana demokratické společnosti a výchova charakteru. Byl kladen důraz na svobodu a samostatnost žáka při jeho plné odpovědnosti za splnění úkolu. V americké pragmatické pedagogice bylo primární *společenské hledisko*.

Rozlišení na projekt a problém bylo kritizováno jako umělé a zbytečné, neboť se tyto dva jevy neustále prolínají a vzájemně podmiňují. Již v americké pragmatické pedagogice nebyl chápán projekt jen jako *praktická* činnost žáka, *ale i jako činnost myšlenková, teoretická*, za kterou má žák plnou odpovědnost.

Základní metodou učení byla samostatná práce žáka. Teoreticky se řešila otázka, zda se má žák zabývat postupně všemi významnými činnostmi a objevy člověka ve vývoji lidstva, nebo se má věnovat práci na její aktuální a předpokládané budoucí úrovni.

V projektovém vyučování žák získával poznatky, ale zároveň si osvojoval *metody řešení* problémů, učil se plánování vlastní práce. Projektové vyučování bylo tedy i metodou učení.

Projekty se dostávaly do rozporu s předmětným osnováním, především s požadavkem systematickosti. Obsahem projektů byly životní úkoly komplexní povahy, ze kterých vyplývala přirozená integrace obsahu. Zpočátku se dávala přednost spontánním projektům, které vycházely ze zájmů dětí. Až v polovině 30. let se autoři přikláněli k většímu vedení učitelem.

Projekt mohl být *typickým příkladem* a zastupovat celou skupinu podobných jevů, u kterých předpokládáme samostatnou aplikaci získaných poznatků. (Dvořáková, 2009, s. 27-28)

V českém prostředí byla praktická realizace projektového vyučování opatrnější. Projevila se snaha zabudovat projektové vyučování do tradiční koncepce vyučování.

V projektovém vyučování se hledal *prostředek individualizace učení*, a využíval se především jako forma samoučení, ve které převládala činnost s pracovním textem. Zdůrazňoval se především fakt samostatného *objevování poznatků a odpovědnost za vlastní učení*. Osobní zájmy při volbě tématu se uplatňovaly v ojedinělých případech. *Snaha po úplnosti vzdělávacích obsahů* vedla k plánování projektového vyučování, ke spolupráci učitelů, hledání vztahů mezi předměty, k tvorbě pracovních textů a pomůcek pro žáky. (Dvořáková, 2009, s. 85)

Projektové vyučování se v české škole po více než padesátileté pauze znovu objevilo až v devadesátých letech 20. století. Zpočátku nenavazovalo na reformní pedagogiku, ale vycházelo z tehdejších potřeb učitelů, především z jejich úsilí o změnu školy a zlepšení motivace žáků.

V první polovině devadesátých let učitelé čelili značným problémům s možností zařazovat projekty do učebních plánů. Situace se zlepšila s *vydáním vzdělávacích programů Obecná škola a Národní škola*, jež umožňovaly úpravy učebních plánů a rozvrhu hodin.

Pro zavádění projektového vyučování nastala velmi příznivá situace po uzákonění rámcových vzdělávacích programů a tvorby školních vzdělávacích programů. Projekty se staly prostředkem naplnění současných vzdělávacích cílů. (Tomková, 2009, s. 13)

2.2.3 Typy projektů

Různé publikace uvádějí rozmanitou klasifikaci projektů dle různých hledisek. Níže jsou uváděny typy projektů dle Jany Coufalové.

Dle účelu

Kilpatrick hovoří o projektech, které se snaží „vtělit myšlenku či plán do vnější formy (stavba člunu), projekty, které vedou k estetické zkušenosti (poslech historického příběhu), projekty usilující o řešení problému (prozkoumat, zda mlha padá či nikoli) a o těch, které vedou k získání dovednosti (dosažení kvality písma).“ (Lawry, in Coufalová, 2006)

Dle vztahu k učivu a vyučovacímu předmětu:

- projekt zaměřen na učivo jednoho předmětu
- projekt integrující učivo různých předmětů.

Dle organizace:

- projekt realizovaný v hodinách nebo v částech hodin daného předmětu
- projekt, jež prolíná vyučovacími hodinami příbuzných předmětů
- projekt uskutečněný mimo výuku předmětů.

Dle délky trvání:

- krátkodobé (1-3 vyučovací hodiny)
- střednědobé (více hodin, týden)
- dlouhodobé (měsíční, celoroční, několikaleté).

Dle místa konání:

- školní
- domácí
- kombinace školního i domácího projektu.

Dle navrhovatele:

- žákovský či spontánní - vyvolán zájmy a potřebami žáků
- umělé - připravované učitelem
- kombinace obou uvedených typů.

Dle počtu zapojených žáků:

- individuální
- skupinové
- třídní
- ročníkové
- celoškolní.

Dle velikosti:

- malé
- velké.

(Jana Coufalová, 2006, s. 11-12)

2.2.4 Fáze projektu

Práce probíhá ve fázích, které jsou obdobné u všech projektů:

1) Podnět

Náměty na projekt mohou vycházet od žáků, učitele, ale třeba i od rodičů. V první fázi se uvažuje o tom: co, proč a jak bychom chtěli a mohli dělat. Především by podnět k projektu měl vycházet z potřeby řešit nějaký problém.

2) Plánování (cíle, časový harmonogram)

Dobré je v počátku plánování udělat brainstorming, při kterém se zapisují veškeré nápady, asociace, vše, co by mohlo s tématem souviset. Poté je vhodné tyto prvotní nápady roztrždit do myšlenkové mapy a posoudit možnost jejich realizace. Plánování se týká organizace projektu, jeho délky, formy, výstupů, zdrojů informací apod. Je to náročná a důležitá část. Důkladné plánování ovlivňuje do značné míry úspěšnost celého projektu.

3) Realizace (postup, metody)

Realizace jednotlivých projektů se značně liší podle tématu a obsahu. Důležitá je opravdová aktivita žáků, samostatnost, získávání nových zkušeností a poznatků, kvalitní spolupráce ve skupině.

4) Hodnocení (prezentace, ...)

Hodnocení má několik částí. První je sebehodnocení žáků. Posuzují, co se jim podařilo, co je potřeba příště vylepšit. Jak práce probíhala, jak příště řešit problémy, které se vyskytly. Po určitých zkušenostech se sebehodnocením pod vedením učitele jsou žáci za čas schopni sami rekapitulovat, co se naučili a jak se podařilo splnit cíle. Sebehodnocení je dobré věnovat dostatek času. Na hodnocení se podílí i učitel. V závěru shrne, uzavře,

zhodnotí projekt jako celek. Důležité je právě i to, co žáci v projektu získají, i když se to nedá uchopit ani oznamkovat. Radost z poznávání, sdílení a spolupráce. Zdařilý projekt a smysluplná zaujatá práce na něm je dětem často tou nejlepší odměnou. (Koten, 2009)

2.2.5 Kritéria projektové výuky

Jaké náležitosti by mělo splňovat projektové vyučování?

cíle (stanovit si, co chci projektem splnit, dosáhnout, ...)

stanovit postup (metody) pro splnění cíle

časový harmonogram (denní, týdenní, pololetní, celoroční, ...), dobré je plánovat postup kroků společně se žáky, děti se učí kritickému myšlení

prolínat celým školním životem (integrace předmětů, učení napříč předměty + téma projektu začlenit do všech předmětů) = propojení (téma má pro žáky smysl, vychází z jejich potřeb a zájmů); pracovní listy, křížovky, matematické šifry, skrývačky

práce ve skupinách (kooperativní učení), nikdo se neveze, každý přispěje svým dílem (rozdělení úkolů, spolupráce, pravidlo „tří“, tedy princip demokratičnosti)

činnostní učení – děti učí děti (základní pedagogická finta, nejlépe se to naučím, když to učím druhé)

měl by realizovat některá PT (průřezová témata)

směřovat k životní realitě

rozvíjet klíčové kompetence žáků

zapojení odborníků, rodičů, bývalých žáků, hostů

přispívat k rozvoji osobnosti a schopností žáka

směřovat k dosažení očekávaných výstupů

aktivní zapojení všech žáků

vyhodnocení prezentace výsledků práce – VÝSTUP (učí děti obhájit řešení a být za ně zodpovědný = hodnocení práce, sebehodnocení, hodnotící otázky, ...); minimalizuje se výklad, učitel se posouvá do role poradce

problémové úkoly – objevují se různé varianty a způsoby řešení, přezkoumávají se a aplikují, rozvíjí se podnikatelské myšlení

projektový den – je vyvrcholením školního projektu, prezentace, ... (Koten, 2009, s. 36-37)

2.2.6 Projekt a RVP

Podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání je cílem osvojování a rozvoj klíčových kompetencí.

1. Kompetence k učení

Projektová metoda je metodou efektivní, umožňuje plánování, organizování a řízení vlastního učení. Podporuje u žáků chuť po dalším poznání, a tím později k celoživotnímu učení. Žáci vyhledávají a třídí informace. Při práci na projektu uvádějí věci do souvislostí. Propojují do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a vytvářejí si komplexnější pohled na svět.

2. Kompetence k řešení problémů

Dobrý projekt v sobě zahrnuje problém, kterým se žáci při práci zabývají. Přemýšlejí o nesrovnalostech, vyhledávají informace, vhodné k řešení problému. Prezentace učí děti obhájit řešení a rozhodnutí, být za ně zodpovědný.

3. Kompetence komunikativní

Při práci na projektu ve skupině a při její prezentaci se žáci učí formulovat své myšlenky, vyjadřovat se výstižně a kultivovaně v písemném a ústním projevu. Učí se naslouchat druhým, zapojovat se do diskuse, obhajovat svůj názor, argumentovat. Při domlouvání s druhými využívají komunikativních dovedností k vytváření potřebných vztahů soužití a spolupráce s ostatními.

4. Kompetence sociální a personální

Žáci pracují ve skupině, vytvářejí pravidla práce v týmu, poznávají a plní různé role. Podílejí se na utváření příjemné atmosféry na základě ohleduplnosti a úcty. V případě potřeby poskytnou pomoc nebo o ni požádají. Práce na projektu přímo vyžaduje diskusi a spolupráci při řešení daného úkolu, respektování různých hledisek. Sebehodnocení podporuje jejich sebedůvěru, sebeuspokojení a sebeúctu, napomáhá k ovládnutí a řízení vlastního jednání a chování.

5. Kompetence občanské

V projektech se rozvíjejí i kompetence občanské. Jak jinak lze spolupracovat bez respektování druhých? Výuka podle demokratických principů, kterou projektové vyučování je, učí žáky tyto principy chápat a být si vědom svých práv a povinností. Mnohá témata se týkají našich tradic, historického dědictví, poznávání uměleckých děl a aktivního zapojení do kulturního dění. Oblast environmentální výchovy a ochrany zdraví může zasahovat téměř do každého zvoleného tématu.

6. Kompetence pracovní

Protože projektová metoda je metoda činnostní, žáci se učí používat různé materiály a dodržovat vymezená pravidla vzhledem k bezpečnosti práce. V mnoha projektech se rozvíjí i podnikatelské myšlení a praktické využití získaných poznatků. (Koten, 2009, s. 37-38)

2.2.7 Hodnocení projektu

Jsem si vědoma, že se již o hodnocení projektu zmiňuji v části fáze projektu. Jeli-kož se ale domnívám, jak je tato „část“ projektu pro žáky i učitele důležitá, vracím se k ní ještě jednou, a nabízím další pohledy odborníků na tuto problematiku.

Základní ideou tohoto vyučování je samostatnost, která se projevuje při formulaci otázek a problémů, při řešení i při prezentování výsledků práce. Obvykle se při této formě vyučování neposuzuje výkon a nepoužívá se známkování.

Při hodnocení je důležité uplatňovat zřetel k pracovnímu postupu žáků. Posuzuje se, jak žáci formulovali své hypotézy, jak je prověřovali, prezentovali své výsledky. Hodnotí se tedy také pracovní proces, nikoliv pouze reprodukce izolovaných poznatků. Tohoto hodnocení vlastního procesu učení se mají zúčastnit i sami žáci.

Zkušenosti ukazují, že žáci jsou většinou s to sebekriticky posoudit slabá i silná místa vlastní práce při jejím plánování i při realizaci. Učitelé užívají formy slovního hodnocení, které posuzuje úroveň činnosti jednotlivého žáka i činnosti skupiny, v níž pracoval. (Skalková, 1995, s. 43)

Učitel může pro samotné hodnocení připravit otázky, hodnotící archy, dotazníky. V reflexi mohou žáci vyjádřit své prožitky a pocity, poděkovat spolužákům za spolupráci, vyjádřit, co se dozvěděli nového o sobě i o druhých. (Dvořáková, 2009, s. 18-19)

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 PŘÍPRAVA PROJEKTU

Charakteristika projektu

V praktické části své diplomové práce se budu snažit naplnit mnou stanovený cíl, jímž je vytvoření projektu na téma Lípa srdčitá pro děti 1. stupně ZŠ, a v neposlední řadě jej také uplatnit v praxi. Hlavní myšlenkou je rozšířit dětem obzor v oblasti přírody, která je všude kolem nich, a vytvořit hlubší vztah ke stromům obecně. Ať už k těm chráněným, či ne.

Projekt bude probíhat v 5. ročníku Základní školy Strž ve Dvoře Králové nad Labem v týdnu 7. 6. až 11. 6.

Typ projektu

- *Dle délky:* střednědobý (2 hodiny denně po dobu 5 dnů).
- *Dle navrhovatele:* umělý (připravený učitelem).
- *Dle počtu zapojených žáků:* třídní (děti však spolupracují ve skupinkách).
- *Dle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům:* projekt integrující učivo různých předmětů (prvouka, vlastivěda, matematika, český jazyk a literatura, výtvarná výchova, pracovní činnosti).
- *Dle místa konání:* školní i mimoškolní (práce v terénu).

Návrh projektu

Téma projektu vzešlo z mého nápadu psát o stromech, které nás obklopují všude kolem nás. Ať už se podíváme kamkoli, všude je „kousek zeleně“, jež nám prokazuje nesmírnou službu. Vyrábí totiž kyslík k našemu životu nezbytný, a ještě navíc pohlcuje škodliviny z ovzduší. Konkrétní návrh k tomu, psát o lípě srdčité, tedy o jednom ze symbolů České republiky, vzešel z úst vedoucího práce, a mně se velmi zalíbil. Řekla jsem

si, že je dobré představit dětem strom, jenž má tak velikou tradici v našich dějinách a kterému se dle mého ve škole nedává takového prostoru, aby se s ním děti lépe seznámily.

Výstup projektu

Závěrečná prezentace portfolií jednotlivých skupin, týkající se našeho tématu.

Hodnocení projektu

Každý den zhodnotí práci na projektu jak samotný vyučující, tak děti, které se vyjádří k tomu, zda se jim jednotlivé aktivity líbily, či ne.

Na konci celého týdne budou děti pomocí hodnotícího archu uvádět, co se jim na projektu líbilo - co ne. Co se zdařilo, a pokud ne, jak to příště zlepšit (velmi důležité pro učitele, který se může poučit z chyb a příště se jich již vyvarovat). Jak by ohodnotili práci sebe sama na projektu, žáky své skupiny. Návrhy na další využití projektového vyučování ve výuce na ZŠ (tzn. témata dalších projektů, jež by je zajímala).

Cíle projektu

Z pohledu žáka:

- Zařazuje se do pracovní skupiny, přijímá roli a pravidla skupinové práce, spolupracuje na společném cíli.
- Navrhuje možnosti řešení jednotlivých úkolů.
- Vyhledává a zpracovává informace z různých zdrojů.
- Pořizuje záznamy.
- Vymýšlí řešení jednotlivých problémů, jež se v průběhu projektu vyskytnou. Přijímá za ně odpovědnost.
- Prezentuje práci svého kolektivu.
- Vymyslí název pro svou skupinu dětí.
- Vyřeší skrývačku, jež jim odkryje téma projektu.
- Klade otázky v průběhu vyučovacího procesu.
- Hodnotí, vyjadřuje své prožitky z dané práce.
- Prezentuje závěrečnou práci skupiny.
- Získá nové informace, týkající se zvoleného projektu.

- Organizuje svou práci ve skupině, a snaží se o to, zapojit všechny členy „týmu“.

Předpokládané činnosti projektu

- Motivační rozhovor.
- Seznámení se s projektovým vyučováním.
- Rozdělení dětí do skupin.
- Brainstorming – Co se ti vybaví, když se řekne STROM?
- Prezentace asociací, jež si děti spojí se stromy.
- Další nápady, v čem jsou stromy pro člověka důležité.
- Vyřešení skryvačky, jež odhalí téma projektu.
- Seznámení se s tématem – lípa srdčitá. Co o ní víme.
- Vyhledávání a třídění informací o lípě srdčité z knih o stromech.
- Prezentace výsledků hledání jednotlivých skupin a doplnění informací, pokud je na papíře nemám.
- Vycházka za lípou srdčitou (ukázka rozlišovacích znaků stromu, zachycení stopy kůry stromu na papír, práce ve skupinách – měření listů a obvodu kmene stromu).
- Výtvarné zpracování listu lípy.
- Vytvoření desek pro portfolio jednotlivých skupin.
- Čtení pověstí, jež mluví o lípách – práce s daným textem.
- Seznámení se s pojmem – památný strom, ochrana přírody a krajiny.
- Hledání lip ve znacích měst a na erbech panovníků.
- Prezentace portfolio o lípě srdčité každé skupiny.
- Zhodnocení průběhu projektu.

Pomůcky

- psací potřeby, voskovky, vodové a temperové barvy
- nůžky
- čtvrtky formátu A4, A5, kancelářský papír
- nejrozsáhlejší literatura týkající se stromů
- demonstrační pomůcky (plakáty, obrázky, ...)

- noviny
- houbičky na mytí
- pravítko, krejčovský metr
- fotoaparát (slouží k zachycení průběhu projektu).

3.2 CHARAKTERISTIKA TŘÍDY

Realizace projektu probíhala v jedné ze škol místa mého bydliště, jímž je Dvůr Králové nad Labem. Konkrétně v Základní škole Strž v 5. ročníku. Třidu navštěvuje celkem 25 dětí, z toho je 14 chlapců a 11 dívek. Je zde několik dětí, jež má určitou poruchu učení či chování, takže je mnohdy výuka v tak velkém počtu poměrně náročná.

V této třídě jsem nebyla poprvé, jsou tomu však již dva roky, co jsem zde absolvovala souvislou pedagogickou praxi. Strávila jsem zde pět týdnů, při kterých jsem měla možnost děti náležitě poznat, a blíže se s nimi seznámit. Spolupráce se školou ale mojí praxí neskončila. Když bylo potřeba, pomáhala jsem při mimoškolních aktivitách třídy (atletické hry, školní výlety,...).

Co se týče paní učitelky, která třídu vede, neměla k navrhovanému projektu žádné námítky a „propůjčila“ mi své žáky k tomu, abych mohla daný projekt vyzkoušet. Jedná se o třídní učitelku s dlouholetou praxí, jež si k těmto dětem vytvořila velmi pěkný citový vztah. Vždyť už je školní výukou vede celých pět let, a děti jí tak vlastně v lavicích rostly před očima.

Zkušenost se skupinovou prací, která je dle mého stěžejní pro projektové vyučování, sice třída nemá velkou. Do vyučování je začleňována jen zřídka, nicméně věřím, že se mi podaří děti pro tento způsob výuky nadchnout, a odnesou si tak na 2. stupeň školy i něco pro ně „nového“ a především se naučí respektovat ostatní členy skupiny. Ať už jsou mezi nimi děti, se kterými se baví každý den, a nebo naopak s těmi, ke kterým si takový vztah nevytvořily a až nyní poznají, jací vlastně opravdu jsou. Protože taková skupina představuje jeden tým, a každý člen v ní si je roven.

3.3 VLASTNÍ REALIZACE PROJEKTU

Projekt probíhal v 5. třídě Základní školy Strž ve Dvoře Králové nad Labem. První den se jej účastnilo 21 dětí z celkového počtu 25. V průběhu týdne se však počet neustále měnil i v závislosti na nemocnosti dětí. I přesto jsme se s tím vždy dokázali vypořádat, především ve složení jednotlivých skupin, a tak nám už nic nebránilo v tom, pustit se do samotného projektového týdne.

Obr. 5 - Společné foto 5. A.

3.3.1 První projektový den

Rozsah: 2 vyučovací hodiny

Motivace: motivační rozhovor, didaktická hra - skrývačka (prozradí téma projektu)

Cíl: seznámení se s projektovým vyučováním, vytvoření jednotlivých skupin, vytvoření asociací ke slovu strom, objevení tématu společného projektu

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, environmentální výchova

Klíčové kompetence: komunikativní, sociální a personální, k řešení problémů

Pomůcky: psací potřeby, papíry, losovací lístky s čísly jednotlivých skupin, demonstrační pomůcky (obrázky, plakáty)

Průběh dne

Úvod

První den bylo nutné seznámit děti s náplní celého týdne. Co nás čeká, jak často se nyní budeme společně ve škole scházet. Jakým způsobem budeme v průběhu vyučování pracovat (skupinová práce). Z jakého důvodu se vůbec ocitám v jejich třídě. To vše bylo potřeba dětem sdělit před tím, než začne náš projektový týden.

Mezi prvními otázkami, jež na děti směřovaly, bylo, zda se již s projektovým vyučováním v průběhu školní docházky setkaly. Kromě dvou dětí, které mi řekly, že se jedná o vyučování zabývající se jedním tématem, zbytek třídy vůbec nevěděl. Bylo tedy potřeba dětem vysvětlit jejich roli (*hlavní aktéři projektu*), roli mou, tedy učitele (*jako poradce třídy*). Že budou většinu času pracovat ve skupinkách, řešit úkoly, vyhledávat informace, třídit je. Následně je pak uplatňovat v dalších dnech. Samozřejmě děti velmi zajímalo, co bude tématem projektu, protože k tomu jsme se doposud ještě nedostali. Pouze jsem jim prozradila, že se jedná o téma přírodovědné, což je velmi široký pojem, takže naše téma bylo stále zahaleno určitým „tajemstvím“, které bylo v průběhu dne odhaleno.

Po úvodním seznámení se s projektovým vyučováním následovalo rozdělení dětí do jednotlivých skupin, ve kterých pak budou nadále po celý týden pracovat.

Rozdělení do skupin

První den bylo ve škole přítomno 21 dětí z celkového počtu 25, společně jsme se dohodli, že se rozdělí do 5 skupin po 4 a jedna z nich bude mít o jednoho člena víc. Zvolili jsme tedy systém náhodného losování lístků, na nichž byla čísla od 1 do 5 a ta určovala, kdo se ke které skupině přidá. Také jsme se dohodli na tom, že až do doby, než si všichni lístek s číslem vylosují, počkáme, a poté ho teprve rozbalíme a dozvíme se tak číslo skupiny, k níž patříme. Vše proběhlo podle pravidel, a já mohla vyzvat žáky jednotlivých

skupin, aby se shromáždili na daném místě třídy. Každý již věděl, s kým bude po celý týden pracovat, a nezbývalo, než se pustit do práce.

Obr. 6 - Losovací lístky pro jednotlivé skupiny.

Brainstorming

Hlavní úkol dne byl před námi, a již ten navodil atmosféru našeho tématu. Představoval jej brainstorming, při němž měly skupinky dětí vytvářet asociace ke slovu strom. K dispozici měly psací potřeby a papír, na nějž slova vypisovaly. Bylo příjemné sledovat, jak se každý snažil namáhat svou hlavu a přidávat nápady, aby jich po skončení bylo co možná nejvíce. Každá skupina dostala dostatek času na to, úkol vypracovat.

Konkrétní úkol zněl: „*Co se ti vybaví, když se řekne strom?*“

1. skupina si zvolila svého mluvčího a byla vyzvána k tomu, aby třídě přečetla slova, jež se jí vybaví při představě stromu. *Vymyslela následující:* listy, kůra, papír, ovoce, dřevo, větve, kořeny, nábytek, šišky, jehlice, les, včela, květy, pták, hnízdo, mech, zvěř, čtvrtka, červotoč, beranidlo, krabice, papírové peníze, učebnice, kartón, kytara, dřevěné zbraně, lavice, sešit, židle, skříň.

Každá skupina musela skupinku první pečlivě poslouchat, protože jsme se dohodli, že každá následující přečte už pouze ta slova, která ještě jmenována nebyla. Takže jsem dětem doporučila, aby slova, která mají na svém papíře a uslyší je od předešlé skupiny, barevně zakroužkovala.

2. skupina tedy doplnila *další slova*: vysoký kmen, výška, lesní vůně, párátko, koruna, smůla, pařez, tříška, listová zeleň, poleno, kaštiny, dřevěné výrobky, veverky, prales, lýko, jehličnaté a listnaté stromy, dřeváky, loutky, dveře, rámečky na fotky, hudební ná-

stroje, dřevotříska, vůz, podlahy, lyže, sánky, choroš, květináč, lýkožrout, bekyně mniška, ukazovátko.

3. skupina *doplnila slova*: kyslík, roští, plody - žaludy, bukvice, lipové listy - léky, řapík.

4. skupina *doplnila slova*: Vánoce, zelená barva, pastelky, oheň, hnědá barva, datel, dřevěný plot, polička, korek, jeřabiny.

5. skupina (poslední) *doplnila slova*: chlorofyl (jiný název pro listovou zeleň), srub, bobr, chatka, zahrada, kůrovec, hůl, úl, kniha.

Předem jsem děti upozornila, že se v žádném případě nebudeme smát nápadům jiných, protože je na každém, s čím si slovo strom spojí.

Slova, která dětem nebyla svým významem známá a která vymyslela jedna ze skupin, pak musela ona skupina ostatním vysvětlit. Např. slovo beranidlo (*nástroj k rozrazení vrat, dveří*), bekyně mniška (*škodlivý druh motýla*), chlorofyl (*zelené rostlinné barvivo*).

Děti začaly tušit, čeho se bude náš projektový týden týkat, a to bylo i mým záměrem. Pomalu se naše tajemství začalo poodkrývat, ale ještě jsme v cíli dnešního dne zdaleka nebyli.

Když už jsme si vytvořili asociace ke slovu strom, tak mě ještě zajímalo, čím jsou stromy pro člověka užitečné, jakou plní funkci v přírodě.

Děti začaly jmenovat:

- vytváří kyslík
- pohlcují škodlivé látky z ovzduší
- vytváří stín
- zmírňují hluk
- v zimě stromořadí brání zavátí silnic sněhem
- fungují jako obydlí pro ptáky.

Skrývačka (odkryje téma projektu)

Nic nebránilo tomu, dát se do dalšího úkolu, který konečně rozkryje téma našeho projektu. To bylo schováno ve skryvačce, která čítala 11 matematických příkladů. Úkolem bylo překontrolovat výpočty, pokud je špatný, přepočítat a nakonec dle správného či chybného výsledku přiřadit odpovídající písmenka v tabulce, která prozradí téma projektu. Příklady byly vypsány na tabuli, děti však počítaly v lavicích. Po vyřešení následovalo společné překontrolování všech skupin.

Příklady

1. $99 : 3 = 33$	7. $3 \cdot 5 + 15 = 60$ oprava 30
2. $120 \cdot 5 = 605$ oprava 600	8. $1500 : 3 = 500$
3. $(10 + 2) \cdot 4 = 48$	9. $17 \cdot 2 = 34$
4. $110 - 15 = 90$ oprava 95	10. $5 \cdot 5 \cdot 5 = 150$ oprava 125
5. $5000 : 10 = 50$ oprava 500	11. $1020 - 40 = 970$ oprava 980
6. $(4 + 3) \cdot 8 = 56$	

Tabulka

Správně	Špatně
1. L	B
2. A	Í
3. P	B
4. Y	A
5. K	S
6. R	A
7. K	D
8. Č	A
9. I	P
10. K	T
11. A	Á

Odpověď: **LÍPA SRDČITÁ**

Téma projektového týdne jsme tedy konečně znali, a tak jsme jej mohli po malých krůčcích začít poznávat. Na začátek jsem dětem ukázala obrázek s lípou srdčitou (též malolistou), představila ji jako jednu ze symbolů České republiky. Zdálo se mi, že děti nemají velké povědomí o tom, že vůbec nějaký strom reprezentuje naši zem (jak je tomu např. v Kanadě, které vévodí javorový list). Tím spíš jsem byla ráda, že se o ní dozví víc, než je v klasické výuce možné.

První den se pomalu chýlil ke svému konci, a tak ještě zbývalo, **vymyslet a vytvořit si kartičku se jménem** té které skupiny, abych je další dny nemusela stále oslovovat číslem. Dětem jsem nechala zcela volný výběr, a také je na názvech skupin znát.

🚦 *Skupina č. 1 – Nepřemožitelní (Simona, Filip B., Honza, Roman)*

🚦 *Skupina č. 2 – SK8 Sparta (Veronika D., Soňa, Filip J., Dan M.)*

🚦 *Skupina č. 3 – Černí škorpióni (Lenka, Tereza, David, Martin)*

🚦 *Skupina č. 4 – 3 + 1 (Nikola J., Tomáš, Dan C., Adam)*

🚦 *Skupina č. 5 – Žrouti (Nikola S., Veronika B., Ondra, Lukáš, Vojta)*

Závěr a zhodnocení prvního dne

Na závěr prvního projektového dne jsem dětem nechala chvíli času, aby si v hlavě promítly, jaké úkoly stačily za dnešní den splnit. Mohly se vyjádřit k tématu projektu, sdělit ostatním pocity z jednotlivých činností. Dva žáci se přiznali, že by raději pracovali na tématu, které se týká sportu či historie. Věřím, že se s nimi třeba setkají na 2. stupni ZŠ.

Přínosem pro děti byla dle mého především skupinová práce, která je bude provázet po celou dobu vyučování. Z dětí sršela radost, bylo to přeci jen něco zcela jiného, než je klasická frontální výuka.

Z mého pohledu se první den vydařil velmi dobře, děti jsem musela pochválit za skvělou práci při brainstormingu. Velice mě překvapilo, kolik asociací dokázaly jednotlivé skupiny vymyslet, a také jaká slova volila (např. beranidlo). Ale nejen to, celkově se mi

jejich nadšení a nasazení pro práci velmi líbilo. Spolupráce skupin byla taktéž na výbornou, pouze v některých případech jsem musela nabádat děti k aktivitě. Zkrátka nebyl důvod, proč se netěšit na další společně strávený den.

3.3.2 Druhý projektový den

Rozsah: 2 vyučovací hodiny

Motivace: učení mimo školní lavice (vycházka po stopách lip)

Cíl: proniknutí do „tajů“ lípy srdčité, uplatnění předem získaných poznatků v terénu

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, environmentální výchova

Klíčové kompetence: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní

Pomůcky: knihy týkající se stromů (dendrologie) + kniha o městských znacích (heraldika), papíry, voskovky, pravítko, psací potřeby

Průběh dne

Úvod

Druhý den jsme se opět setkali ve třídě, a žáci se již ptali, zda budou znovu pracovat ve skupinkách, které jsme si včera vytvořili. Bylo tomu tak, takže nadšení vzrůstalo a my se pustili do plánu dne.

První úkol, který na nás čekal, bylo vyhledávání informací o lípě srdčité z knih týkajících se stromů, a dále pak objevení městského znaku, jenž má v sobě lípu.

Práce s knihou

Děti se rozdělily do příslušných skupin, k dispozici měly dle jejich výběru jednu z knih, která povídá o stromech. Byly jimi:

Rostliny naší přírody (autorka Danuše Kvasničková)

Stromy a keře lesa (autor Gottfried Amann)

Stromy (autor Bruno P. Kremer)

Listnaté stromy v zahradě (autor Petr Horáček)

Listnáče lesů a parků (autoři Jaromír Pokorný, František Fér)

Za úkol měly v daném rejstříku knihy nalézt lípu srdčitou. Nalistovat stránku, pročíst si základní informace, které se jí týkají, a ve zkratce je vypsát. Mimo to měla každá skupina vždy po dobu 5 minut ještě k dispozici knihu: *Městské znaky s ozdobami* (autor Karel Liška) a v ní vyhledat jeden ze znaků měst, ve kterém se nachází lípa (ať už celý strom nebo pouze lístky) a daný znak krátce popsat. To vše bylo v knize k dohledání.

Ještě před začátkem práce jsem děti upozornila, aby se snažily základní informace o lipách zapamatovat, protože se jim to bude v další části dne určitě hodit.

Děti si práci ve skupince rozdělily, takže když měly k dispozici knihu o městských znacích, dvě z nich se věnovaly právě jí a další dvě pracovaly s knihou o stromech. Pak musely ostatním členům samozřejmě sdělit poznatky, které vyhledaly.

Ukázky z prací skupin v hledání městských znaků:

Nepřemožitelní: Čestice – ve znaku ryba, lipové listy a kaplička, barvy: modrá, bílá, červená.

SK8 Sparta: Ivanovice na Hané – modrý znak s křížem a měsícem, okolo propletené lipové listy.

Obr. 7 - Městský znak Ivanovic na Hané.

Černí škorpióni: **Velký Šenov** – erb s korunou, kolem větve s lipovými listy.

3 + 1: **Strenice** – ve znaku lípa stojící na trávě, na horním okraji štítu stojí šedý slavík vpravo obrácený.

Žrouti: **Karviná** – ve znaku žlutá orlice a lipové listí.

Obr. 8 - Ukázka domácí práce jedné z žákyň.

Po skončení práce každá skupina uvedla, jaké z městeček s lípou ve znaku našla a krátce ho popsala. Poté jsem se dětí zeptala, zda vědí, co znamená slovo HERALDIKA.

Přihlásil se mi žák, který se o historii jako takovou zajímá, a udělal nám na toto téma malou přednášku. Sdělil nám, že se jedná o vědu, která se zabývá studiem pravidel a zvyků, podle nichž se konkrétní znaky tvoří. Jedním z nich je například použití barev: čtyři hlavní – červená, modrá, černá a zelená a dva kovy: zlato a stříbro, jež představují žlutou a bílou barvu. Později se pak užívá barvy přírodní. Také nás upozornil na to, že se při barevné tvorbě znaků musí dbát na to, aby se kov kladl na barvu a barva na kov, nikoli barva na barvu či kov na kov. Byla jsem velmi mile překvapena, kolik toho daný žák ví, a jak nám vlastními silami výuku obohatil.

Práci ve školních lavicích jsme tímto opustili, a vydali se na procházku po stopách lip, kde budou moci žáci uplatnit informace, které se z knih dozvěděli.

Putování za lipami

Zároveň nás však čekalo několik úkolů, které bylo nutno splnit. Ještě před školou jsme si řekli, že kromě lípy srdčité (kterou poznáme dle malých lístků zhruba 5 cm dlouhých a na rubu majících v úžlabí žilek rezavě hnědé chomáčky chlupů) v našich podmínkách roste také lípa velkolistá, která má značně větší listy než srdčitá, na zadní straně listu se nachází jemné bělavé chloupky. Dalším druhem, se kterým se nejspíše setkáme je lípa stříbrná. Ta je na rubu listů velmi světlá a skoro stříbrná (znak, který jí dal druhové jméno). Děti tak měly za úkol zastavit se u každé z lip, kterou v průběhu naší vycházky potkáme. Tam jsme si vždy určili druh a mohli pokračovat dál.

Když jsme konečně narazili na lípu srdčitou, která nás zajímala ze všeho nejvíce, dala jsem žákům za úkol shromáždit se ve svých skupinkách, které splní následující:

- změří délku několika listů lípy pravítkem
- přeměří obvod kmene stromu pomocí krejčovského metru
- zaznamenají strukturu kůry lípy srdčité pomocí papíru, jež na kmen přiloží a voskovky, kterou budou po papíře přejíždět.

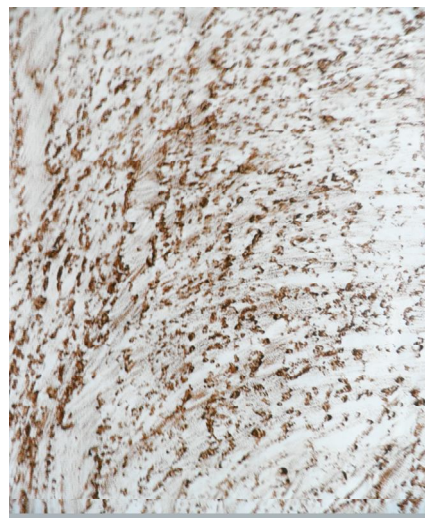
Vyskytla se chybička, se kterou jsme se dokázali vypořádat, a to ta, že jsme měli krejčovský metr pouze 1, 5 m dlouhý. Přičemž obvod kmene byl daleko větší. Napadlo nás

tedy využít našich paží, a tak každá skupinka postupně začala strom „objímat“. Nejprve začala celá skupinka, postupně ji žák po žáku opouštěl a vždy nám vyšlo, že je zapotřebí dvou dětí, které strom obejmou. Jim jsme pak změřili délku paží a odhad obvodu kmene byl na světě. Vyšlo nám 2,8 m. Dohodli jsme se, že musíme počítat s menší odchylkou a číslo jsme tak ještě zaokrouhlili na 2,5 m. Délku listů lípy srdčité pak žáci uvedli mezi 5 až 6 cm. Všechny vytyčené úkoly byly splněny, a tak jsme mohli náš společný druhý den zdárně zakončit.

Obr. 9 - Děti při zaznamenávání struktury kůry stromu.

Obr. 10 - Kůra stromu na papíře.

Hodnocení druhého dne

Druhý den byl opět ve znamení dobré nálady, děti splnily všechny cíle, jež jsme si na tento den dali. Procházka pro ně byla vítanou změnou, musely však prokázat určité vědomosti, jež ještě ve školních lavicích získaly. Především při měření obvodu kmene zažily spoustu zábavy. Ani mapování struktury kmene pro ně nebylo nezajímavou činností. Co nemohu opomenout je fakt, že „učení v terénu“ bylo velmi živé. Ale neberu to jako minus, naopak myslím, že je to naladilo na další den, který následoval.

3.3.3 Třetí projektový den

Rozsah: 1 vyučovací hodina

Motivace: didaktická hra – doplňovačka, jež prozradí téma hodiny

Cíl: zasvěcení dětí do ochrany přírody (památné stromy)

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, environmentální výchova

Klíčové kompetence: komunikativní, sociální a personální, k řešení problémů, občanské

Pomůcky: knihy o památných stromech

Průběh dne

Úvod

Dnešní den jsme měli k dispozici pouze jednu vyučovací hodinu, tudíž nebyl čas na otálení, a my se museli pustit hned do prvního úkolu.

Doplňovačka

Jako první na děti čekala doplňovačka, která jim měla prozradit, čeho se bude dnešní den týkat, a zároveň je motivovat do dalších činností. Stejně jako v předchozích dnech se hned na úvod rozdělily do skupin a my mohli začít.

Jednotlivá spojení, která měla děti přivést na správné slovo, byla vypsána na tabuli, a děti už pouze psaly konkrétní odpovědi. Bylo také naznačeno, kolik písmen odpověď má, a barevně znázorněno, které písmeno pak poslouží do tajenky, jež prozradí téma hodiny.

Spojení

1. Nejlepší přítel člověka _ _ _
2. Severní a Jižní _ _ _ _ _
3. Opak otce _ _ _ _ _
4. Slazený perlivý nápoj _ _ _ _ _
5. Psací potřeba _ _ _ _ _
6. Zmrzlá pochoutka _ _ _ _ _
7. Opak těžkého _ _ _ _ _
8. Noční pták _ _ _ _
9. Mládě od krávy _ _ _ _
10. Náčiní pro tenisty _ _ _ _ _
11. Zasklený otvor ve zdi _ _ _ _
12. Včelařský produkt _ _ _
13. Předposlední písmeno abecedy _ _ _ _ _

Odpovědi

1. PES	3. MATKA	5. TUŽKA	7. LEHKÉ
2. AMERIKA	4. LIMONÁDA	6. NANUK	8. SOVA

9. TELE

11. OKNO

13. YPSILON

10. RAKETA

12. MED

Téma hodiny: PAMÁTNÉ STROMY

Žáci byli s tímto úkolem za malou chvíli hotovi, již dobře věděli, co je dnes čeká a o čem si budeme následně povídat.

Povídání o památných stromech

Tato část byla jako jedna z mála v mé režii. Ve zkratce jsem chtěla děti seznámit se zákonem o ochraně přírody a krajiny, týkající se památných stromů. Vysvětlit jim, co to vůbec takový památný strom je, jak se jím stane, jak ho poznáme. Jaké druhy jsou mezi těmito stromy zastoupeny, kolik jich zhruba je. Jakým způsobem bychom se k nim měli chovat.

Ještě před samotným výkladem jsem se děti zeptala, kolik z nich rádo navštěvuje přírodu a zda je ve třídě někdo, kdo se s památným stromem či stromořadím setkal. Co se týče otázky první, přes polovinu dětí odpovědělo, že do přírody s rodiči chodí a rády. Kladnou odpověď na druhou otázku jsem však nedostala. Nezbyvalo, než se s nimi seznámit.

Začala jsem tedy tím, co to památný strom je. Jedná se o chráněnou dřevinu, která může vynikat svým vzrůstem, věkem, vztahuje se k ní určitá historická událost či pověst a báj. Nemusí se vždy jednat o jednoho jedince, může jím být taktéž skupina stromů, stromořadí. Velikou část těchto chráněných stromů tvoří lípy (srdčitá a velkolistá), kterých je asi polovina z celkového počtu 24 000. Poznáme je lehce dle cedulky s malým státním znakem ČR a nápisem památný strom či skupina památných stromů. Co je však nejdůležitější, a na co nesmíme v žádném případě zapomenout, je to, že se tyto stromy nesmí poškozovat, ničit, rušit v přirozeném vývoji. To však platí pro jakoukoli jinou dřevinu, ne jen pro tu chráněnou. Na závěr jsem děti upozornila, že i v našem městě máme lípy, které jsou památné, a byly jimi vyhlášeny teprve nedávno. Avšak jedná se o lípy velkolisté. I přesto nebrání nic tomu, aby je například s rodiči navštívily.

Obr. 11 - Označení památného stromu cedulkou.

Čtení pověsti o lípě ve Staré Lysé

Abych dětem představila jednu z lip, ke které se váže pověst, vybrala jsem si v knize *Stromy pamatují* od Marie Hruškové. Lípa roste ve Staré Lysé (v okrese Nymburk). Obvod kmene má 635 cm a její výška je 21,5 m. Úctyhodná čísla, co říkáte?

V průběhu hodiny jsem paní třídní učitelku poprosila, aby mi v zadní části třídy na různá místa položila lístečky se slovy, která se budou hodit do našeho článku. Dětem samozřejmě nic neuteklo a už byly zvědavé, co se bude dít. Do skupin jsem rozdala text, jenž byl neúplný, a chyběla v něm určitá slova. Ta byla právě k nalezení ve třídě, ale nejprve jsem musela vysvětlit, jak budeme pracovat. Pro začátek jsem nechala každou skupinu „prolínout“ text, a pak už se vydaly hledat. Pravidla byla taková, že skupinu mohl opustit vždy jen jeden člen, který se snažil zapamatovat jedno ze slov, a to pak sdělil ostatním, a oni se rozhodli, kam asi bude patřit. Postupně se vystřídali v činnosti všichni, až byl text zcela zaplněný. Konečně jsme se tedy o lípě opředené pověstí mohli dočíst, a zkontrolovat, zda jsme slova zařadili správně.

Text

„Památná lípa rostla původně na hrázi velkého rybníka, pak se místo rybníční hladiny zazelenaly louky, lidé si tu začali stavět **chalupy** a postupem času se lípa ocitla uprostřed **vsi**. Její vysoký věk je vepsán v rozpraskané kůře i v tvaru kmene, **kořeny** jí stářím místy už vystupují na povrch.

Nejstarší pověst vypravuje, že v **15. století** pod lípou zastavil husitský vojevůdce Prokop Holý, když tudy táhl s vojskem. Pozdější záznamy připomínají, že hrabě **Špork**, majitel zdejšího panství, zahajoval u lípy hony. Strom pamatuje i časy smutné, když se tu loučili chlapci odvádění na mnoho let do císařského **vojska**. Kolikrát na ně právě pod lípou vzpomínali sousedé při chvilkách večerního popovídání. A v našem století? Například v červenci **1914** visela na lípě zpráva o vypuknutí světové války a mobilizaci...

Strom prožíval všechny události spolu s lidmi. A tak stará památná lípa jen pouhou svou existencí připomíná, že náš **život** souvisí s životy těch, kteří po staletí v její blízkosti žili, ale i těch, kteří tu budou žít po nás.“

Slova, jež jsou barevně vyznačena, byla ta, jež děti hledaly na kartičkách.

Obr. 12 - Kartičky s hledanými slovy.

Závěr a zhodnocení třetího dne

Třetí den byl u konce, a my se dozvěděli další informace týkající se lip. Děti byly šikovné, ale někdy až příliš hlučné. Zřejmě to však ke skupinové práci patří, protože po nich nemohu na jednu stranu chtít, aby spolupracovaly, a na druhou, aby byly zticha. To se zcela vylučuje, tudíž se s mírným šumem musím smířit.

Děti si pochvalovaly zejména závěrečnou práci, která je probrala po části, jež jsem vyplnila já svojí přednáškou o památných stromech. Stačily se znovu nabudit na výuku a práce jim šla lépe od ruky. Všechny skupiny si s tímto posledním úkolem poradily na jedničku, tudíž zakončení hodiny bylo takové, jaké má být. Všichni byli spokojení.

3.3.4 Čtvrtý projektový den

Rozsah: 2 vyučovací hodiny

Motivace: seznámení se s technikou tupování houbičkou

Cíl: výtvarné zpracování našeho tématu, vytvoření desek pro portfolia skupin

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, environmentální výchova

Klíčové kompetence: komunikativní, sociální a personální, pracovní

Pomůcky: čtvrtky formátu A4 a A5, noviny, časopisy, lepidlo, voskové a temperové barvy, houbička na mytí, pastelky, fixy

Průběh dne

Úvod

Předposlední den byl před námi a my ještě neměli vytvořené desky pro naše portfolium. Nezbyvalo, než se tohoto úkolu zhostit. Ale nebyl jediným, ještě jsme si na tento den naplánovali výtvarné zpracování našeho tématu, konkrétně lipový list.

Koláž spojená s tupováním

Pro výtvarné ztvárnění našeho projektového tématu jsem pro děti zvolila techniku koláže, která je dle mého velmi zajímavá, vhodná i pro děti, jež nejsou v kreslení tolik zručné, a to bylo také mým hlavním důvodem, proč jsem si ji vybrala. I když určitou zručnost v kreslení museli žáci v počátku hodiny také prokázat, protože bylo nutné zachytit tvar lipového listu.

Technika koláže, v našem případě obnášela předkreslení listu lípy, a následné vyplnění tohoto prostoru útržky z novin či časopisu. Dětem jsem nabídla možnost pouhého lepení jednotlivých kousků novin do tvaru listu, překrývání jednotlivých vrstev, které umožní „vystoupit“ obrazu z papíru. Ony však přišly na velmi dobrý nápad, a to ten, oživit techniku muchláním jednotlivých kousků novin či časopisu, přičemž získal výsledný obrázek ještě lepší efekt.

Jelikož jsme nepokryli celý prostor obrazu koláží, bylo nutné jej nějakým způsobem zaplnit. Jako dobrý nápad mi přišlo seznámit děti s další technikou, s níž se třeba ještě ve škole nesetkaly, a bylo jím tupování houbičkou. Každé z dětí tedy dostalo kousek obyčejné mycí houby, kterou si namočilo do vody a poté tempery či vodové barvy, a mohlo začít tiskát. Ne každému se tato práce zpočátku vedla, nedokázali totiž vystihnout „stopu“ houbičky. V několika případech děti zaplnily celý prostor barvou a v konečné fázi nebylo znát, že vůbec techniku tupování použily. Poté, co jsme si to znovu společně ukázali, již problém nebyl. Pouze bylo zapotřebí žáky neustále upozorňovat, aby houbičku neustále nenamáčeli do vody, protože pak jim na ní neulpí žádná barva. S výsledkem práce jsme však byli spokojeni a mohli se pustit do práce druhé.

Obr. 12 - Koláž - lipový list (práce č. 1).

Obr. 13 - Koláž - lipový list (práce č. 2).

Tvorba desek pro portfolia skupin

Tou bylo vytvoření desek pro portfolia jednotlivých skupin. Žáci se tak znovu rozdělili do svých skupin a mohli začít přemýšlet, jak by měly jejich desky vypadat. Co se týká pokynů k výzdobě, nechala jsem všem volnou ruku, takže bylo na každém, jak se s daným úkolem vypořádá. K dispozici měli čtvrtku formátu A5 a psací a kreslicí potřeby (tužky, fixy, pastelky).

Závěr a vyhodnocení čtvrtého dne

Dnešní den byl pro všechny zúčastněné spíše oddychový, nebyl plný úkolů jako dny předešlé, ale myslím si, že i to mělo svůj význam v průběhu projektu. Zítra nás totiž čekalo

poslední společné setkání, které má završit celý projektový týden, a doufám, že si jej dostatečně užijeme. Já se přesvědčím, že projekt přispěl k dobré věci, a děti si začnou lépe všímat svého okolí, s úctou se k němu chovat, tím rozumím, jak okolí přírodního, tak okolí lidí kolem nich.

3.3.5 Pátý projektový den

Rozsah: 2 vyučovací hodiny

Motivace: didaktické hry (na medvědy v zimním spánku, slovní kopaná s míčkem, na spisovatele)

Cíl: porozumění a správné sestavení rozstříhaného textu, zopakování nejdůležitějšího z našeho tématu pomocí didaktické hry, prezentace portfolioů jednotlivých skupin, vyhodnocení celého projektového týdne před zraky spolužáků

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, environmentální výchova

Klíčové kompetence: komunikativní, sociální a personální, občanské, k řešení problémů

Pomůcky: obálka pro každou skupinu a v ní rozstříhaný text (na pět částí), psací potřeby, papír, míček, hodnotící arch, sladká odměna pro každého

Průběh dne

Úvod

Týden se nachýlil ke svému konci a nejinak tomu bylo v případě našeho projektu. Čekaly nás poslední úkoly, ale hlavně také didaktické hry, jež jsem pro děti připravila a které mohou být i při klasické výuce zpestřením a oživením hodiny. Jako první činnost jsem zvolila tu, která dle mého potřebovala nejvíce soustředění, protože mi bylo jasné, že se časem i za přičinění her pomalu atmosféra ve třídě uvolní. A tak jsme začali prací s textem.

Práce s textem

Každá skupinka dětí ode mne dostala obálku, v níž byl rozstříhaný text na pět částí (odstavců) a následující instrukce. Každý žák ze skupiny si vezme jeden odstavec textu, prostuduje si jej, sdělí ostatním, čeho se týká, jaké informace v něm jsou a nakonec společně rozhodnou o tom, jak půjdou jednotlivé odstavce za sebou. Pro žáky byla tato práce s textem nová, a proto mě velmi zajímalo, jak se s tímto úkolem poperou. Text pochází z knihy *Památné stromy II* od Marie Hruškové.

Text

Tak trochu pohádka

Bába a čert

„Věřte, nebo nevěřte. Je to na vás. Ale je fakt, že tahle lípa vypadá zvláštně. Je pokroucená, jako by se strom něčemu bránil – a přitom má kmen v obvodu hodně přes tři metry, dutina se už rozšiřuje i do větví, které jsou olámané a leckterá poraněná – snad od vichru. Kdysi mívala i tahle lípa korunu pěknou, ale teď vypadá jako když nad ní hřměla čertovská muzika... Něco se tu muselo stát, vždyť o kus dál, v témže lese za vesnicí jménem Tupadly, roste lípa pěkná a urostlá, jak už lípy bývají. Ale takhle... Konečně – poslechněte a sami uznáte.

Jednou se vydala babka z chalupy na samém konci vsi konečně pro dřevo na zátop. Už neměla co dát do kamen, a přitom les je nedaleko. A poštěstilo se jí najít pěkná polínka, jenže taková, která se nemají bez dovolení hajného nosit z lesa. Když tam ležely tak opuštěné... A proto je dala do nůše pěkně dolů, na to klacíky a nahoru chroští – jako že má jen dřevo na podpal. Nůše byla pěkně narařčená, ale jak ji uzvednout – polínka něco vážila! Třebas měla babka elánu dost, přece jen byla tintítka a taky měla své roky. Popruhy šlo navléknout dobře, ale odlepit se s nůší od země – to nešlo. Nepomohlo, ani když dala nůši na pařez. „I prachzatra stáří! Dřív bych ještě poskočila a teď se jenom šušnám. Přece tu ty polínka nenechám! Aby tu nůši čert vzal!“

A to neměla, protože na tohle čerti čekají. Dokonce musejí – mají zase nad sebou čertovské dozorce. A tak pekelník hned přiletěl, bafnul nůši, jak mu ji babka nabídla, jenže ta ji měla právě navlíknutou na zádech. A tak čert vzal nůši i s bábou a šup do povětří. V tu chvíli babce došlo, co se děje, začala sebou cukat a škubat, až se jí podařilo vytrhnout. Ještě že čert nevyletěl vysoko, jen tak nad stromy, a že byla bába pořád ještě mrštná a žádná vypasená měchuřina. Padla zrovna na lípu, větve ji zbrzdily, ona se jich přidržela a větve se nad ní zavřely. Babka se stačila ještě pokřžovat a pozvat Panenku Marii Klatovskou na pomoc.

To už čert poznal, že teď bude pro něj zle, když ztratil bábu. Topení mají v pekle dost, ale dušička s tak nevymáchanou pusou, která měla – tedy, pravda, už jen ze vzpomínek mládí, ale přece jen – ledajaký hříšek na svědomí – tak taková dušička má pro peklo svou cenu. Čert honem přivolal své pekelné kamarády a hledají, lítají, mlátí do kmenů, ohýbají větve a řvou, ale najít nemůžou.

Babka se klepe v koruně lípy, prosí všechny svaté, které zná, slibuje, že už nikdy a nic... Konečně ryk a hřmění ustanou – čerti to vzdali, však bylo načase, ani babka už neměla sílu se déle na lípě udržet. Spadla dolů, právě když přicházel hajný, který šel do lesa obhlédnout tu spoušť. Pořádě se lekl a nakonec byl rád, že vidí babku živou. Dovedl ji domů, ještě dřevo nanosil a pěkně našťípal. A babka? Hudrala, že přišla o nůši – ale jen v duchu a hned se pro jistotu pokřžovala. A ke staré lípě v lese ji do smrti nikdo nedostal. S čerty nejsou žerty...“

Všechny skupiny, až na jednu, si s tímto úkolem poradily velmi dobře, za což jsem je musela odměnit pochvalou. Ve skupině, která toho nebyla schopna, bylo už od začátku týdne několik neshod, které způsoboval žák, jenž na sebe neustále strhával pozornost a trochu se i nad ostatní členy skupiny povyšoval. Spolupráce této skupinky tak mnohdy vážla.

Samozřejmě došlo i k přečtení následující pohádky, při němž si skupinka, která tento úkol nesplnila, seřadila text tak, jak měl správně být a mohla se tedy zapojit i do samotného čtení. Ještě na závěr jsem se dětí zeptala, co z pohádky plyne... a ony mi odpověděly, že se nemá brát to, co člověku nepatří.

Didaktické hry

Abychom se po úspěšném zvládnutí úvodního úkolu odměnili, připravila jsem si pro žáky určité hry.

První z nich byla HRA NA MEDVĚDY V ZIMNÍM SPÁNKU. Jednalo se o to, že se žáci pohodlně uvelebili jako medvědi ke spánku, hlavou byli opření o lavici a oči měli zavřené. Já jsem jim vyprávěla, co vše jsme se během tohoto týdne dozvěděli o lípě srdčité a oni měli reagovat v případě chybné informace zvednutím hlavy. Samozřejmě tuto špatnou informaci vzápětí opravili.

Vyprávění

Lípa srdčité je listnatý strom, v našich podmínkách roste především v nížinách. Dorůstá až do výšky 50 m (30 m) a dožívá se i věku 1000 let. Takto stará lípa není nikdy zákonem chráněná jako přírodní památka (samozřejmě, že v mnoha případech chráněná je). Lípa, jež je takto chráněná nesmí být v žádném případě jakýmkoli způsobem ničena. Kvete v červnu a znovu poté na podzim (kvete v červnu a červenci). Lipové listy se nachází například na vlajce prezidenta republiky, ale taktéž na státní vlajce ČR (nenachází, zdobí ji pouze barvy, žádné ornamenty). Usušené lipové listy slouží k přípravě čaje. Kvetoucí lípy jsou pastvou pro vosy (včely), jež sbírají nektar, z něhož je v konečné fázi nám dobře známý med. Dřevo z tohoto stromu se nevyužívá v řezbářství (samozřejmě, že využívá). Příbuzným druhem lípy srdčité je lípa malolistá (není, jde o stejný druh).

Další hrou, jež jsem si pro děti připravila, byla SLOVNÍ KOPANÁ S MÍČKEM. V této hře byl tentokrát každý hráč sám za sebe, nikoli ve skupině. Jedná se o napodobeninu klasické slovní kopané, tato je však vylepšená tím, že se děti nestřídají ve vymýšlení slov postupně jeden za druhým, jak sedí v lavicích, ale všichni musí mít uši dobře nastražené, protože nikdy přesně neví, jestli jim zrovna spolužák nehodí míček a ony nebudou muset pokračovat dalším slovem po nich. Aby se nestalo, že se na některého žáka vůbec nedostane, učitel může vzít „velení“ do svých rukou a on sám určí, komu dalšímu se míček hodí. Děti tak zároveň namáhají své hlavy a taktéž pohybový aparát, při němž si procvičují techniku hodů míčkem a jeho chycení.

Pravidla, jež jsme si společně vytyčili ještě před započítím hry: vymýšlíme pouze slova spojená s přírodou, čas na odpověď 10 vteřin, pokud neodpovím, ze hry vypadám, pokud někdo další neví, mohu se přihlásit o slovo, a když dobře odpovím, vracím se zpět do hry.

Zpočátku hry děti napadala slova jako na běžícím pásu, po čase se ukázal problém s vymýšlením slov začínajících písmenem A, a tudíž jsme museli hru ukončit.

Poslední činnost, která měla završit celý blok didaktických her byla HRA NA SPISOVATELE. V tomto případě se jedná o to, že děti na každé písmeno, které jim učitel zadá, vymýšlí konkrétní slovo a vcelku to musí tvořit smysluplnou větu. Jednotlivá slova musí zadanými písmeny začínat a samozřejmě se také dodrží jejich počet, tzn. kolik písmen, tolik slov. Dětem jsem povolila, že mohou mezi slova vložit určitou spojku či předložku. Takže si i osvěžily učivo českého jazyka týkající se slovních druhů. Při této činnosti již znovu pracovaly ve svých skupinkách.

Písmena, která jsem pro úkol použila, byla ze slova heraldika, s níž jsme se již v týdnu setkali. Znovu jsme si řekli, čím se zabývá a mohli se pustit do práce. Děti měly tvořit větu z počátečních pěti písmen slova, tedy H E R A L.

Skupinky například vytvořily:

Hana a Eva radily Adamovi a Libuši.

Hana a Eva radily Adamovi a Lence.

Helena a Eva radily Anetě latinu.

Hanka, Eva a Radim s Aničkou lezli.

To bylo vše, co se her týče a my mohli konečně přistoupit k samotné prezentaci portfolií skupin a vyhodnocení projektu jako takového.

Prezentace portfolií a vyhodnocení projektu

Týden utekl jako voda a nás čekala závěrečná prezentace prací, které děti během celého týdne vytvořily, slovní hodnocení, při němž před třídu předstoupila každá ze skupinek a ostatním sdělila, s čím byla v průběhu pěti dnů spokojena, s čím naopak ne.

Zkrátka vlastními slovy děti shrnuly vše podstatné, co se po celý týden v projektu dělo. Kdo nechtěl před třídou vystoupit se samotným názorem k hodnocení, toho jsme ani nenutili. Bylo na každém, jak se k tomuto úkolu postaví a zda ho chce vůbec absolvovat. Je mi zcela jasné, že ne každý dokáže před třídou vystoupit a říci, co si myslí. Proto jsem si ještě připravila hodnoticí arch, který byl anonymní, pouze mi děti označily své pohlaví, takže jsem nemohla vědět, kdo co psal. Chtěla jsem, aby byly upřímné a nebály se napsat, co si myslí. Vždyť je to jen a jen jejich názor, se kterým nikdo nechce a ani nebude manipulovat. Je velmi důležité umět si obhájit své myšlenky a neustále se nepřiklánět k názorům jiných. Každý má svou vlastní hlavu, a tudíž by měl mít také svůj vlastní názor na věc.

Vyjádření jednotlivých skupin k projektu

Jako první předstoupila před třídu skupina *Nepřemožitelných*, předvedla veškeré práce, které v průběhu projektu vytvořila a dá se říci, že celý týden za všechny shrnula jediná dívka ve skupině, jež se vůbec neostýchala o tom mluvit. Hodnotila práci jako zajímavou, především první den, kdy to pro celou třídu bylo něco nového a poté se jí líbil den, při němž jsme se vydali na společnou vycházku za lipami. Den poslední taktéž hodnotila kladně a to z důvodu her, které jím prolínaly. Jediné, co se jí nelíbilo, bylo neustálé vyrušování jednoho spolužáka ve skupince, který narušoval práci jejich týmu. Ostatní žáci jen „přizvukovali“ a v podstatě nebyli schopni se pořádně k tématu vyjádřit.

Obr. 14 - Skupina Nepřemožitelných při prezentaci.

Skupina *SK8 Sparta* opět předvedla své práce ostatním a konečně zhodnocení se znovu nejobšírněji ujala jedna z dívek, které se zdál projekt naučný, dobře připravený a zábavný. Celkově ho hodnotila jako přínosný, protože se dozvěděla mnoho nového o přírodě jako takové. Druhá z dívek zase uvedla, že se jí na projektu líbilo, když se jeden z chlapců ve skupině smál. Jak je vidno, děti se tedy projektem opravdu bavily.

Obr. 15 - Skupina SK8 Sparta při prezentaci.

Další skupina *Černých škorpiónů* ve složení třech dívek a dvou chlapců ukázala vlastní práce ostatním a k hodnocení se vyjádřila následovně. Dívky ocenily skupinovou práci, i když s mírnými výhradami k chování chlapců a taktéž pozitivně hodnotily dnešní den jako celek. Chlapcům se projekt líbil z toho důvodu, že byl něčím jiným než na co jsou normálně zvyklí.

Obr. 16 - Skupina Černých škorpiónů při prezentaci.

Ve skupině 3 + 1 dokázali téměř všichni, až na jednoho, jednou větou zhodnotit průběh projektu. Jednalo se o skupinu ve složení tří chlapců a jedné dívky. Všichni se k práci ve skupině vyjádřili kladně, nikdo neměl ani s jedním členem problém. Jednomu z chlapců se vyučování líbilo, protože bylo o přírodě, druhému se zase líbily aktivity, které nás celým týdnem provázely a znovu jmenoval jako nejvíce vyvedené den 1. a den s vycházkou. Jediná dívka ve skupině hodnotila jako přínos projektu množství informací, jež se o lipách dozvěděla.

Obr. 17 - Skupina 3 + 1 při prezentaci.

Skupina s nelichotivým názvem *Žrouti* byla první tři dny skupinou nejpočetnější. Další dny již přibýval počet žáků u ostatních. Tři chlapci a dvě dívky znovu představili dětem své výtvary a kromě toho ještě zhodnotili málem již uplynulý projektový týden. Toho se ujaly nejprve dvě dívky, kterým se líbila hlavně společná práce na jednotlivých úkolech a celkově projekt jako takový. Jeden chlapec se nechtěl vyjádřit, samozřejmě jsme jej nepřemlouvali a ještě jsme nechali okomentovat projekt další dva chlapce. Ti ho hodnotili kladně za to, že při něm zažili hodně zábavy a možná se dozvěděli i něco nového týkající se přírody kolem nás.

Obr. 18 - Skupina Žroutů při prezentaci.

Poté, co se v prezentaci a hodnocení vystříдалo všech pět skupin, chopila jsem se *hodnocení projektového týdne já*. Nejprve jsem musela všem přítomným poděkovat za spolupráci na projektu s názvem *Lípa srdčitá*, který se uskutečnil v jejich třídě. Pochválit je za aktivitu a nadšení, které během vyučování projeví. Protože to byl impuls i pro mě, že učení je baví, a oni odchází domů třeba s lepším pocitem, než kdy jindy. Vyjádřila jsem se ale také v tom, že by se někteří měli nad svým chováním zamyslet, jelikož někdy nastaly i situace, kdy ostatní žáky svým nevhodným chováním vyrušovali od práce, ale já věřím ve zlepšení. Nezapomněla jsem na to, že doufám v jejich kladnější postoj ke stromům i přírodě jako takové. Dozvěděli se informace, které možná v další etapě života uplatní a kdyby ne, může je těšit fakt, že jim už strom pro Čechy tak významný není neznámý. V poslední části našeho setkání jsem ještě odměnila, dle mého názoru, nejlépe pracující skupinku, již se stali Černí škorpióni. Ti byli odměněni příznačnou sladkostí Lipo, ale ani ostatní nezůstali bez odměny, rozdali si mezi sebou pytlík s bonbóny. A tím byl vlastně celý náš projektový týden zdárně u svého konce.

3.3.6 Další možnosti práce na tématu

- *Hledání míst na mapě ČR, jež mají ve svém názvu slovo lípa.* (Děti by pracovaly ve skupinkách, z domova by si jako pomůcku přinesly nejlépe autoatlas ČR, v rejstříku by si našly ona místa, vyhledaly na mapě a krom toho by se je ještě snažily zakreslit

do slepé mapy ČR. Na internetu by dále mohly najít základní informace o konkrétním místě.)

- *Práce v terénu – sledování včel na lipových květech.* (Skupiny by měly za úkol sledovat pohyb včel např. po dobu 5 minut, kolik jich na květ přilétne a jak dlouho se včela zdrží.)
- *Focení lip na mobilní telefon.* (V dnešní době je mobilní telefon nedílnou součástí vybavení dětí, ve škole se normálně nepoužívá, ale zrovna v tomto případě může posloužit dobré věci. Jednotlivé skupiny by měly za úkol zdokumentovat části stromu, tzn. korunu, kmen, listy, květy.)
- *„Exkurze“ u včelaře.* (Domnívám se, že by bylo pro děti velmi zajímavé navštívit člověka, který se zabývá chovem včel. Zasvětil by je do života včel, jakou plní v přírodě funkci, atd.)

4 DISKUSE

4.1 SEBEREFLEXE PĚTIDENNÍHO PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ Z POHLEDU ŽÁKŮ

K tomuto účelu byl použit hodnotící arch (viz příloha č. 1), který obsahoval 6 otázek, jež byly následující:

1. Jak se ti projekt líbil?

Z celkového počtu 22 žáků ve třídě 18 z nich odpovědělo za a) velmi se mi líbil, 3 odpověděli za b) líbil se mi a pouze jednomu se projekt nelíbil vůbec.

2. Proč se ti projekt líbil/nelíbil?

Odpovědi na tuto otázku byly velmi rozmanité. Hodně dětí však psalo, že se jim projekt líbil, protože při něm zažily mnoho srandy, ve třídě nebyla nuda, jiní zase ocenili práci ve skupinkách, hry, které nás v průběhu projektu provázely. Třem žákům se projekt líbil z toho důvodu, že byl o přírodě. Opět jako v otázce předešlé se stejný žák k otázce druhé vyjádřil záporně, a to tak, že se mu projekt nelíbil z důvodu toho, že ho nebaví přírodověda.

3. Co nového jsi se pomocí projektu dozvěděl/a?

Na tuto otázku děti nedokázaly dostatečně srozumitelně odpovědět. Většinou psaly, že se dozvěděly mnoho o lípě srdčité, ale co, to jsem již nezjistila. Několik dětí se zmínilo o stáří lípy až 1000 let a jiní zase o lípě jako národním znaku (mysleli tím symbol ČR).

4. Jak bys ohodnotil/a svoji práci na projektu?

Tato odpověď byla velmi zajímavá. 11 dětí odpovědělo, že pracovalo pouze dobře a 10, že výborně. Z toho můžeme usuzovat, že děti braly tento projekt spíše jako zpestření klasické výuky.

5. Jaká byla ve skupině spolupráce?

Co se týče spolupráce v jednotlivých skupinách, bylo to půl na půl. 11 dětí odpovědělo, že spolupráce ve skupině byla výborná, a druhá polovina, že pouze dobrá. Dle mého názoru se zde projevil náhodný výběr dětí do skupin, ne jak kdo chtěl, ale především nezkušenost se skupinovou prací. Ne všichni totiž pochopili, že se na každé činnosti musí podílet celá skupina, a nejde o to, zda se žák učí dobře nebo špatně. Protože pokud my mu nedáme šanci se nějakým způsobem projevit, může on se vůbec zlepšit a dokázat nám, že to také svede?

6. Potěšil by tě další projekt?

Tyto odpovědi byly vcelku jednoznačné. 20 dětí odpovědělo, že by je další projekt potěšil, jednoho žáka možná a posledního z 22 by ani další projekt nepotěšil. Znovu se jednalo o stejného žáka, který už od počátku nevyjadřoval k tématu žádné zaujetí a odpovídal na jednotlivé otázky negativně.

Jsem ale ráda, že jsem měla možnost dětem předvést jiný způsob výuky, na kterou nebyly zvyklé a na jejímž průběhu se velkou částí podílely právě ony a vzbudila v nich chuť absolvovat třeba na 2. stupni ZŠ projekt jiný. Při němž by mohly být iniciátory tvorby projektu už samy.

4.2 SEBEREFLEXE PĚTIDENNÍHO PROJEKTOVÉHO VYUČOVÁNÍ Z POHLEDU MÉHO

Na počátku celého projektového týdne jsem měla obavy, jak naše společné snažení dopadne a jaký bude mít projekt u dětí úspěch. Přeci jen to byla premiéra jak pro mě, v podobě tvorby onoho projektu, tak také pro děti, které se s tímto způsobem výuky po celou dobu školní docházky nesetkaly. Stál tak před námi „velký stupínek“, ježž bylo třeba pokořit.

Hned první den mě děti překvapily nadšením, s nímž plnily jednotlivé úkoly. Skupinová práce pro ně byla něčím novým, přitom si na ni navykly tak lehce, až jsem se

nestačila divit. Každý následující den se mě hned po příchodu do třídy ptaly, zda budeme opět společně pracovat ve skupinách. Téměř ve všech případech jsem to mohla potvrdit, a tím bylo jejich nasazení ještě lepší. Ne všechny skupiny však pracovaly tak, jak by se očekávalo. Složení žáků jedné z nich bylo příliš rozmanité (s ohledem na prospěch), chlapec z oné skupiny se pasoval na vůdce a myslel si, že může o všem rozhodovat. Domníval se, že je ze všech nejchytřejší a tudíž musí mít poslední slovo právě on. Proto často vznikaly menší hádky, při nichž jsem musela žáky upozorňovat na to, aby se snažili spolupracovat jako tým. To například znamená konzultovat společně rozhodnutí, jež udělají. Předložit návrhy a z nich pak vybrat ten nejlepší, zkrátka vyslechnout i ostatní, nejen sebe. To byl ale pro tuto skupinu „oříšek“, protože onen žák je spíše samotář, který si nepotrpí na rady a připomínky ostatních. Ve finále se však vždy nějak dohodli a úkoly plnili jako jeden celek.

Velmi mě potěšil zájem dětí, které nejsou premianty třídy, ale na nichž bylo nejlépe vidět, jak může projekt výuku ozvláštnit a především je uvede do situací, které mohou ony samy vyřešit stejně dobře jako děti s výborným prospěchem. Bylo příjemné pozorovat, s jakým zaujetím se pouští do jednotlivých úkolů, nejsou frustrovány špatnou známkou, kterou by si mohly po dokončení úkolu odnést. A v tom je dle mého veliké plus oproti klasické výuce a známkování vůbec. Při projektovém vyučování nám jde především o to, aby byly děti schopné pracovat ve skupině, dokázaly si obhájit své názory, myšlenky, uměly se vyjádřit k tomu, co se jim dařilo a co ne, jaký z toho měly pocit. Je také dost dobře možné, že tyto děti vidí ve skupině sílu, nejsou na úkoly samy, mohou je tedy zdolat snáze, ale s tím, že se na řešení podílely i ony.

Zpočátku byla práce dětí ve skupinkách velmi hlučná, každý se chtěl nějak zapojit, vždyť teď měli konečně možnost přijít se svými názory, takže se nebylo čemu divit. Snažila jsem se jim vysvětlit, že musí pracovat trochu tišeji, protože každá skupina má k tématu co říct a není možné, abychom se vzájemně překřikovali. Postupem času si děti vzaly rady k srdci a atmosféra ve třídě již byla o mnoho klidnější než dny předešlé.

Za nejlépe vydařené dny mohu označit pondělí a úterý. První den, kde se děti po malých krocích seznámily s projektovým týdnem, byl něčím novým a i proto tak zdařilým,

jelikož děti byly plné očekávání, co bude následovat dny další. Úterý se pak vyvedlo především zásluhou práce v terénu, tedy putováním za lípami. Pro děti to ale neznamenal žádný odpočinek, nýbrž převedení informací, jež se dozvěděly hodinu předešlou do praxe a taktéž splnění úkolů, které jim byly zadány a při nichž zažily spoustu legrace.

Samozřejmě se v průběhu týdne vyskytlo pár chyb, kterým by bylo dobré se v další realizaci jiného projektu vyhnout a předem lépe promyslet. Ale nikdo nejsme neomylní a i chybami se člověk učí. Takže do příštího projektu s odhodláním a úsilím, že tentokrát to dopadne ještě o něco lépe.

I přesto věřím, že si děti z daného projektového týdne, jenž se zabýval lípou srdčitou jako národním symbolem České republiky, něco ve svých hlavách odnesly, a pokud se jich nyní někdo zeptá, jaký strom symbolizuje náš národ, nebudou mít s odpovědí žádný problém. Taktéž doufám, že si uvědomily účel stromů jako takových. Že zde na Zemi nejsou jen pro okrasu, ale i užitek. Je však zapotřebí je chránit, protože ony samy toho bohužel schopny nejsou. A tak je na nás, abychom jim službu, kterou nám dělají, také oplatili.

5 ZÁVĚR

Záměrem mé diplomové práce bylo vytvořit projekt na téma Lípa srdčitá, jenž bude následně uplatněn v praxi s žáky 1. stupně ZŠ. Konkrétně se vše odehrávalo v 5. ročníku Základní školy Strž ve Dvoře Králové nad Labem.

Projekt byl rozdělen do pěti dní, ve kterých se žáci postupně seznamovali, jak se samotnou projektovou výukou, která pro ně byla něčím zcela novým, tak také s lípou srdčitou, jež byla hlavním tématem celého týdne, a měla za úkol představit se jim jako jeden ze symbolů České republiky a v neposlední řadě také jako často chráněný strom.

Žáci měli možnost vyzkoušet si práci ve skupině, na niž nejsou až tolik zvyklí. Odezva na ni však byla vždy kladná, což ještě samotné nasazení do práce umocnilo. Naučili se spolupracovat, tolerovat ostatní, podělit se o práci. Pomocí jednotlivých úkolů získali znalosti, týkající se lípy srdčité. Zjistili, kde všude se můžeme s vyobrazením lip setkat. Při práci v terénu se mohli přesvědčit o všem, co se při listování v knihách a při výkladu dozvěděli. Seznámili se s chráněnými, tedy památnými stromy za pomoci pověstí.

Projekt jako takový jim ukázal novou cestu, která je více aktivně zapojí do výuky. Taktéž si jeho prostřednictvím osvojili hodnocení sebe sama, ostatních i celého týdne. Celkově mohu tedy daný projektový týden hodnotit jako velmi zdařilý, už jen z reakcí dětí na to, zda by chtěly absolvovat projekt další. A doufám, že se jim získané informace budou v další éře života hodit pro žití v souladu s přírodou a úctě k ní.

6 POUŽITÁ LITERATURA

1. AMANN, Gottfried. *Stromy a keře lesa*. Z němec. orig. přeložil Josef Poláček. Vimperk: Nakladatelství J. Steinbrener, 1997. 228 s. ISBN 80-901324-9-9.
2. BODLÁK, Jiří. *Stromy a jejich léčivá moc*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2000. 183 s. ISBN 80-7207-319-2.
3. COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2006. 135 s. ISBN 80-7168-958-0.
4. ČAREK, Jiří. *Městské znaky v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985. 451 stran.
5. DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova: Karolinum, 2009. 158 s. ISBN 978-80-246-1620-9.
6. HAGENEDER, Fred. *Moudrost stromů*. Z anglic. orig. přeložila Wanda Dobrovská. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006. 224 s. ISBN 80-242-1635-3.
7. HORÁČEK, Petr. *Listnaté stromy v zahradě*. 1. vyd. Brno: CP Books, 2005. 96 s. ISBN 80-251-0250-5.
8. HRUŠKOVÁ, Marie. *Památné stromy*. 1. vyd. Praha: Silva Regina, 1995. 192 s. ISBN 80-902033-0-2.
9. HRUŠKOVÁ, Marie. *Stromy pamatují*. Praha: M. Hrušková, 1999. 83 s. ISBN 80-238-4614-0.
10. HRUŠKOVÁ, Marie. *Památné stromy II*. 1. vyd. Praha: M. Hrušková, 2001. 189 s. ISBN 80-238-7648-1.
11. KAŠOVÁ, Jitka, et al. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii i praxi*. 1. vyd. Kroměříž: Iuventa, 1995. 81 s.

12. KOTEN, Tomáš. *Škola? V pohodě! (2)*. 1. vyd. Most: Hněvín, 2009. 135 s. ISBN 978-80-86654-25-6.
13. KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 160 s. ISBN 80-210-4142-0.
14. KRÜSSMANN, Gerd. *Evropské dřeviny*. Z němec. orig. přeložila Anna Schwarzová. 1. vyd. Praha: SZN, 1978. 186 s.
15. KYZLÍK, Pavel, et al. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2003. 221 s. ISBN 80-7033-781-8.
16. MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1993. 159 s. ISBN 80-7012-070-3.
17. POKORNÝ, Jaromír – FÉR, František. *Listnáče lesů a parků*. 1. vyd. Praha: SZN, 1964. 365 s.
18. PREUSCHOFFOVÁ, Gisela. *Léčivá síla stromů*. Z němec. orig. přeložila Iva Kratochvílová. 2. vyd. Praha: Ivo Železný, 2002. 171 s. ISBN 80-240-1239-1.
19. SKALKOVÁ, Jarmila. *Za novou kvalitu vyučování*. 1. vyd. Brno: Paido, 1995. 89 s. ISBN 80-85931-11-7.
20. ŠTĚRBA, Otakar. *Pramen života*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1986. 221 s.
21. TOMKOVÁ, Anna - KAŠOVÁ, Jitka - DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 173 s. ISBN 978-80-7367-527-1.
22. UDRŽAL, Pavel – DAVID, Stanislav – CÍSAŘ, Miroslav. *Řezbářství*. 3. vyd. Praha: SNTL, 1989. 192 s. ISBN 80-03-00135-8.
23. VALENTA, Josef, et al. *Pohledy: Projektová metoda ve škole a za školou*. 1. vyd. Praha: IPOS-ARTAMA, 1993. 60 s. ISBN 80-7068-066-0.

24. VĚTVIČKA, Václav. *Stromy a keře*. 1. české přepracované vyd. Praha: Aventinum, 2000. 288 s. ISBN 80-7151-133-1.

Internetové zdroje

1. Lípa malolistá. In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 30. 6. 2005, last modified on 5. 6. 2010 [cit. 2010-06-07]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lípa_malolistá>.
2. Dub a lípa. *Slavonie: časopis pro rozvoj indoevropského duchovna* [online]. 3. 9. 2009 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://slavonie.org/2009/09/03/dub-a-lipa/>>.
3. *Arnika* [online]. 2008 [cit. 2010-03-07]. Památné stromy. Dostupné z WWW: <<http://www.stromy.arnika.org/pamatne-stromy>>.

7 SEZNAM PŘÍLOH

I. Hodnoticí arch – předloha

II. a) Vyplněný hodnoticí arch dětmi

b) Vyplněný hodnoticí arch dětmi

c) Vyplněný hodnoticí arch dětmi

d) Vyplněný hodnoticí arch dětmi

III. a) Portfolio – desky „Nepřemožitelní“

b) Portfolio – desky „SK8 SPARTA“

c) Portfolio – desky „Černí škorpióni“

d) Portfolio – desky „3 + 1“

e) Portfolio – desky „Žrouti“